

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiae Societatis Iesv ... Pars

Everardvs / Avctore R. P. Francisco Sacchino Societatis Eivsdem Sacerdote

Orlandini, Nicola

Insvlis, M.DC.LXI.

Liber Quintus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98283](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98283)

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1577.

Liber Quintus.

Soc. 38.

1
Euerardus Re-
gulas peculia-
rium munerum
condit.

2
Nicolaum Lanoium
Aulicæ, Iacobum Auellan-
edam Castellæ
Visitatos mittit.

3
Tum Antonium
Ioannem Toletanæ,
Bartholomeum Aluarium
Aragoniz, Garziam
Alarconium Boeticæ,
Michaelem Solam
Lusitaniz.

4
Tum Possuinum
in Suetiâ.

5
Iulius Fatius
in Secretarium
accersitur.

6
Io. Baptista
Carminata Prouincialis
Siciliæ sufficitur.

7
Io. Petri Maffæi
consilia Euerardus non
probat, nisi Secretario
vitiatur.

8
Religiosa castra
Aulæ ritum non
custodienda.

9
Possuinus iu-
uandis proximis
occupatus muneris
Secretarij non
ponder.

10
Multos Iudæos
destinato in eam rem
Sacerdote, & additis
præterea, vrbani
Gubernatoris aucto-
ritate,

ANO millesimo quingentesimo septuagesimo septimo in-
tentus in vnam totius Societatis administrationem, perfe-
ctionemque Euerardus, dum Romæ monita, legesque pec-
uliarium munerum cum Assistentibus condit, & perficit;
Nicolaum Lanoium in Austriam, Iacobum Auellanedam in
Castellam misit Visitatores. Optarat ipse coram Hispania
prouincias visere: sed partim valetudine, partim dissuasû Af-
sistentium prohibitus, ne dum parti consulit, summæ incom-
modaret, extremum sub annum prouinciam Toletanam Antonio Iuanni, Ara-
goniensem Bartholomeo Aluario, Boeticam Garxia Alarconio, Lusitaniam Mi-
chaeli Solæ spectandas attribuit. Missio, vt mox referam, in Suetiam Possuino;
eius loco in Secretarium summa voluntate accerserat Laurentium Magium: sed
re ad Principum aures perlata; Maria Augusta, & ceteris ex Aula reclamanti-
bus, accersitus è Sicilia est Iulius Fatius, Ioanne Baptista Carminata prouincia
Vicario imposito. Interim etiam Ioannis Petri Maffæi cepit opera vti: qui, vt
profanz literaturæ multum habebat, persuadere conabatur Euerardo, candi-
dissimæ solertiæ viro, vt secularium quoque Principatum rationem cognosce-
ret. Quippe Generali Societatis Praposto, cui cum quouis Christianorum Prin-
cipum agendum foret, eam notitiam necessariam: non vt eâ in Sociorum admini-
stratione abuteretur: neque enim testis simulatione consilij, sed Euangeli-
ca veritate, ac prudentia Cœtuum virtuti dedicatorum constat administratio.
Nec quicquam absurdus est, quàm scholam simplicitatis, caliditatis magisterio
temperare. Sed vt artem ab alijs vsurpatam, intentatamque facilius intelli-
geret: & simili clypeo tutius similia tela repelleret. Verùm alienam ab religiosa
ratione, & simplicitate curam Euerardus respuit: nam & virtus suo ipsa præsidio
tuta satis est: vtque non more castrorum dicata Numini templa; sic neque sa-
crata Deo claustra aulæ ritum custodienda sunt. Opportunè cecidit Possuini ab
Vrbe missio. Nam cum se in proximorum adiumentum effunderet; locum Se-
cretarij non implebat, cum querimonia, nec sine incommodo Prouinciarum,
Tamen è laboribus proximorum causa susceptis fructus haud penitendos lege-
bat. Cùm ad Iudæos diceret, iuuic multorum conuersionem: & magna pars
apud Pontificem Gregorium fuit, Neophytorum domus olim Sancti Ignatij ope-
ra ceptæ, sed iacentis, erigendæ, ac vctigalibus adornandæ: vbi è recens bap-
tizatis per ætatem, atque ingenium apri bonis literis informarentur, & mori-
bus, ad suorum deinceps gentium salutem curandam. Multa ab ceteris Socijs
tota in Vrbe ad pietatis publicæ, & priuatim incrementum ingeniosè, & strenuè
procurata. In publicis Custodijs, præter libros pios, quos in medium catenula
suspensos supra memorauimus, etiam sacra imagines affixæ, impetrato Pontificis be-
neficio, vt ad eas orantes Indulgentias consequerentur, perinde ac si ipsas Vrbis
Basilicas, & Stationum Ecclesias adirent. Data est insuper opera, vt ædicula
sacra ibidem extrueretur, quò ad diuinum Missæ sacrificium vincti conuenirent,
destinato in eam rem Sacerdote, & additis præterea, vrbani Gubernatoris aucto-
ritate,

ritate, legibus ad ludos amoliendos, & alia peccatorum irritamenta, quæ maximè Patri Joannis Tollerij sagax, & laboriosa caritas excogitavit, fecitque. Nouo quoque animarum ardore per fora, & compita ad rusticam turbam, & urbanam plebem habitæ magno vsu conciones, Iulio Mancinello è domo Professæ, & Petro Braccino è Romano Collegio sancti operis ducibus, quos bonus ceterorum manipulus sequebatur. Festo die octona, denaue paria per frequentissima loca spargebantur, ad gloriosas prædas: ne ipso quidem Adriane molis ponte publici supplicij loco prætermisso. Immisti turbæ quoad perageretur supplicium expectabant, tum repente in celsiorem locum vnus fratrum profiliens, signo Crucifixi prolato, ad concussam exempli spectaculo multitudinem de sine hominis, de flagitiosa vitæ damnis, de cruciatibus sempiternis, de pœnitentiæ fructu, aliisque id generis, clamore, & impetu magno idonea tempore intonabat. Dignissima erat pijs oculis species, cum sacri piscatores sine dicendi facto, cum sua quisque sat grauis sagena reuertebantur ad templum Collegij, vbi Sacerdotes ferè decem expiandos opperiebantur. Hic admiranda diuinæ prouidentia, bonitatisque consilia in trahendis varias per artes ad salutis viam mortalibus contemplari licebat. Euēnit aliquando, vt inter ceteram turbam puer annorum circiter quindecim, habitu penè mendici ad Sacerdotem accederet consentientium more: qui cum interrogatus quampridem esset confessus; negassetque id vnquam se antè fecisse; paulatim eò ventum est, vt fateretur se Turcam esse, Romam ab hero profugum, nescio quo rumore libertatis adito Capitolio consequendæ, profectum. Nunc autem Concionatorem cum turba ex foro secutum: quodque videret ceteros ad Sacerdotum pedes accedere, id sibi quoque faciendum putasse. Tum Pater, velitne fieri Christianus interrogat: ac volentem inter catechumenos recipiendum curat: magno beneficio, dum quarit incertam corporis, certa animi libertate inuenta. In suo quin etiam regno bellum Diabolo illatum est. Publica aleatorum loca, & lupanaria adita feliciter: non prohibitis modò permultis criminibus; sed aliquot etiam conuenticulis lusorijs, dissolutis, & multis tum ab infami quæstu mulierculis, tum scortatoribus ab letifero cœno abstractis. Accessit ad operam Professorum Patrum latius propagandam noui templi, quod magnifico sumptu Alexander Cardinalis Farnesius extruebat, absoluta pars, & sacris destinata muneribus. Proxima ante sacrum. Aduentum Domnica, octavo Kalendas Decembris, cum plenam Pontifex indulgentiam adeuntibus concessisset, vno & viginti Cardinalibus spectantibus, Præfulum, atque insignium personarum ingenti numero, populi verò amplissimo, primum sacrum magna cerimonia, ac pontificio musicorum choro intercinente, Paulus Odescaicus Episcopus fecit. In Seminario dirum, & miserandum facinus edidit è Conuictorum numero adolescens. Ad pœnam pueriles ob noxas de more luendam seuocatus, vtrâque manu calamarijs cultris furtim armata in famulum à quo comprehendebatur, irruit: cui cum Pater Stephanus Ferrarius Genuensis succurreret, conuerso in ipsum impetu, duobus ictibus bono Patri leuissimum humerum, ac latus perfodit: vnde quarto & trigesimo die post cruciatus dirissimos expiravit: nobiliore fortasse corona Romæ donatus, quàm in noua Hispania, quò vt mitteretur per id tempus multùm contenderat, consequi potuisset. Socijs egregia semper præbuit sanctitatis exempla, sanus, ægerque: quartum iam annum in Seminario Ministri obibat munus, non modò sine querela, verùm etiam summa virtutis laude, & paternæ caritatis admiratione: vt ob nitentem quandam, ac dulci lenitate conditam seueritatem carus omnibus, æquè ad virtutem probos accenderet, ac solutiores à vitij deterreret. Sacrilegus adolescens, cui statim Pater benignissimè omnem iniuriam condonauit, eadem nocte domum suam bonè comitatus dimissus est. Vnius loco, quem cæcus adolescentis furor eripuit, multos Societati reddidit Seminarium alumnos egregios. Enituit in primis Innocentij Fontanæ pietas, & constantia. Hunc genitor vnicam familiæ nobilis stirpem, quò certius in spem posteritatis educeret, etiam num sexennem, sponsalibus illigauit, sponsâ domum adductâ: quæ item parentibus vnica ampli patrimonij delinabatur heres: vt adolescente cum atatibus caritate

duarum

11
Neophytorum
domum pro-
mouit.

12
Missiones per
Vrbē instituit.

13
Carcere detenti
adiuti.

14
Tū indulgentijs.

15
Tum Sacello,
vbi Missam au-
diunt.

16
P. Io. Tollerij
opera.

17
Iulius Mancinellus, & Petrus Braccinus concionantur per plateas.

18
Et ad pontem S. Angel peractis supplicijs.

19
Fructus eius modi cocionum

20
Mahumethani mirabilis conuersio.

21
Publica aleatorum loca, ac lupanaria non sine fructu lustrata.

22
Primum solenne sacrum in Templo Farnesiano à Paulo Odescaico Episc. factum.

23
Cardinalium, ac Præfulum concursus.

24
Seminarij Romani conuictor in P. Stephanum Ferrarium irruit.

25
Innocentij Fontanæ vocatio.

26
Sexennis sponsalibus iuerat illigatus.

- 27 In Seminarium mittitur. diarum familiarum residua germina, non occasu modò suas vendicarent originis; sed ab re quoque domestica confirmarent. Sed nulli adversus divini spiritus vim fatistenaces nexus. Innocentius iam adultior ad Romanum Seminarium missus, vix anno illic exacto, feliciorum nuptiarum, beatorisque hereditatis amore tactus est. Et quia Confessarius cunctabatur permittere ut se, quod
- 28 S. Spiritu inspirante Religionem vouet. anebat, incundæ religionis voto obstringeret; inter psalmodiam sextæ feriez maioris hebdomadæ, versiculum, Vouete, & reddere audiens, vehementi incitatus spiritu, eodem loco in genua procidit, castitatemque perpetuam vouit, &
- 29 PP. illum in Societatem admittere morantur. Societatem se ingressurum. Tertio inde anno votum festinans exoluere, quò facilius aditum sibi ad tyrocinium aperiret; operam dedit, ut à propinquis ab Seminario educeretur. Nihilò tamen minus propè communi Patrum consensu reiectus est. Qui eò circumspectius omnes sermonum causas vitabant, què nondum planè ex recepto Ioanne Baptista Cauanago motus resederant: & Innocentij patruus Ferrariensis Ducis Orator ad Pontificem Romæ degebat. Vnica itaque restabat constanti petitori consolatio, accepta moribundi amici vox, instar diuinæ sponsonis. Nam paulò ante Ioannes Baptista Carandinus ex Conuictorum numero ad ædes Cardinalis Alexandrini æger delatus, tam religiosè obierat; ut stuporem Cardinali, aulicisque cunctis afferret. Inter cetera, quæ admiranda sub eius obitum euenere; eo ipso quo excessit die, cum Pater Petrus Marcellus Seminarij Confessarius, vnâque Innocentius interessent; apparuit moribundo Dæmon: quo aqua lustrali abactò, repentè Ioannes Baptista insolitam in lætitiâ os explicauit: ac Fratre, quid illud esset, interrogante, Sanctissima, inquit, Virgo hîc adest præfens. Innocentius ad eam vocem & ipse lætitiâ, ac veneratione plenus, nihil disertè explicans, sed in Societate per illam impetranda fixam habens curam: Quando, inquit, adest Mater Sanctissima, bonam mihi, & adintricem precare. Et Ioannes Baptista: Clementissima, inquit, Mater hoc ait, te id quod optas assecuturum. Hæc igitur Innocentium sponso sustentabat: quoque die receptus est, cum ad Euerardum pergens in Sancti Andreæ fortè versantem, salutasset Deiparæ effigiem ad Quirinalis montis radices; causam eiusam raptim commendans, etiam Ioannem Baptistam, tanquam sponso, ac vadem appellauit: nec sanè incassum. Euerardus, quanquam ab Assistentibus repulsum, & cunctas difficultates cognorat; tamen collecto animo, & inuocato cælesti lumine, respondit, videri planè à Diuino spiritu eum adolescentem ad religiosam delectum vitam: nec sibi contrâ nitendum. Ita die Sanctæ Catharinæ Senensî sacro, quam præcipuo Innocentius colebat studio, cum literas parentis proferret, quibus ad propinquum scribens, significabat, si filius suus ad religiosam vitam vocaretur, ei se nequaquam obiecturum moram; tyrocinium adire permittitur. Vociferari continuò patruus, & cuncta miscere. Conuenitur Pontifex, offertur licentia constantiæ adolescentis aliquot dies periclitandæ. Minas, blanditias, preces, disputationes, diabolica etiam irritamenta, quibus vexatus est, parco referre. Certè, si vnquam diuinæ gratiæ vis in eo corroborando adolescentulo mirificè splenduit; non enim solum tanquam scopulo firmior ad vndarum, ventorumque perstitit impetum semper immotus; sed ipsos & aduersarios disputando elingues reddidit, & pudore suffudit. Cum assiduè obtunderetur à patruo, ut diceret quis è Patrum numero Societatem persuasisset; tandem veluti defatigatus, ac victus indicaturum sese respondit: & patruus alacriter animum facturus: Age, inquit, ego rem fideli tegam silentio. Non ita erit subijcit Innocentius: quin palàm fieri volo quamplurimis. Eo lætior patruus, tanquam in propinquo iam esset victoria, domesticorum multos confestim aduocat. Tum pacatè Innocentius: Quando, inquit, tantùm cupitis audire, quis Patrum incundæ mihi Societatis mentem iniecerit; decreui palàm effari. Ille mihi auctor huius consilij fuit Pater, ad quem omnes quotidie supplices conuertimur, cum dicimus: Pater noster, qui es in Cælis. Quòd serinum, verumque dictum, quàm hominum expectationem elusit; tam animos pupugit, indignantes, se benè barbatos adolescentulo annorum septemdecim ludibrio esse. Alio die dum delicatum ei

ei indusium offerretur; à domesticis interrogatus (quod in omni occasione ad deterrendum faciebant) tale ne inter suos Iesuitas habiturus esset ; exemplò respondit : certè quodcunque haberem delicatius indutus essem, quàm Christus Dominus, qui nudus pendit è Cruce. Superuénit Mutina alius patruus, qui cum commemoraret quantum puerili eius consilio cognito hausisset dolorem, adderetque pericula grauias, quæ adierat in itinere, præsertim præceps collapsus, dum corrente festinat equo; excepit Innocentius: Quid hoc est, nisi Dei uocatio, ei similis, quâ Diuum Paulum uocauit? Quod si uocem, Quid me perfectioris non percepisti: certè rem percepisti. Oblatâ sibi epistolâ, quam acciebant à parente missam: Ad Rectorem, inquit, Nouitiorum Sancti Andree deferte: nam mihi jam semel eam domum ingresso, nefas est, moderatore inscio, siue dare literas, siue accipere: ac patruo ubi religiosæ vestes essent quærente, tritum illud respondit: Monachus non existit ex habitu. Vir honestus, & grauius acre certamen in hunc modum intendit. Narrauit paulò antè se in Eremitam incidisse vestitum asperrimè, interrogatumque quis esset; respondit aliquot annos vitam sibi in Societate IESV actam: sed tandem nimia festum duritie, coactum mutare consilium, ac secedere in Eremum: rursusque interrogatum, quæ fuisset ratio tanta loci, uestium, ac victus asperitate mutare vitam Societatis hac in re admodum temperatam; respondisse: quamuis prima specie Societatis uita mediocris uideretur; tamen inter asperrimas numerari debere. Eas obedientiæ angustias esse, tot legum tricas, adedò perpetuos labores mentis. Huius rei commemoratio, seu uera, seu conficta ad tempus fuit, nonnihil primò deterruit Innocentium: sed sublata statim ad Deum mente, & fiducia corroboratus callesti, respondit: credere se, Deum uoluisse in Eremita illo occulta sapientiæ suæ iudicia demonstrare: ac secum sperare ea usurum misericordia, qua ueretur cum tam multis, qui adedò iucundè, pièque perseverarent. Hac sapientiâ, constantiâque tyrunculus Christi omnes refellebat impetus veteranorum seculi; cum illis, ad suprema tentanda, de nocte in rheadam impositum procul abripere molientibus, Cardinalis Vastauillani, ad quem rei Innocentius indicium misit, restitutus est iussu. Ergo victor ad sancta reuersus castra militiaque tam illustribus exordijs adnexa compare, anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo in Romano Collegio pridie Idus Aprilis die Veneris sancto, quo religionem puer uouerat, ad Cali triumphos excessit. Marius Fabritius in Romana provincia per id tempus quocunque pergeret incensâ oratione cuncta diuini spiritus igne inflammabat. Tota aestate, sacri que Aduentus tempore, Perusiam in Sancti Laurentij templo Urbis principe, tanta approbatione, frequentiaque ac morum commutatione auditus est; quantam antea nunquam meminerant in ea Ciuitate contigisse. Ut bellicosâ in gente, ad tollendas inimicitias in primis ualuit eius auctoritas. Idem cum ad pudicitiam quasdam famosarum reuocasset, auctor fuit cenobij eius, quod dein perfectum est, condendi: quo tanquam ex naufragio in portum perditarum id genus, si quæ emergerent, receptum haberent. Multum quoque Pisauri Petrus Blanca quadragesimalibus profecit concionibus. Cui cum abeunti, quod recusabat stipendium, Dux affabrè elaboratam cerei Agni thecam, eiusque Coniux Crucifixi effigiem offerret, atque Episcopus adegisset accipere; Euerardus omnino restitui iussit: quæ Episcopus cum bona gratia recepta vni Sodalitati Pisauriensium addixit. Ex Lauretano Collegio salutare excursionem in agrum Firmanum, ac pleraque Samnitum loca susceptæ: in quibus Ioannis Ferdinandi, eius, qui Romæ theologiam docuerat, atque Horatij Chrysofomi probata industria. Et sanè ardebat quadam uehementi lucrandi Deo animas sibi Ioannes Ferdinandus, pari que, quod necesse est ad profectum, ardore sese, & mundi factum Dei causâ proculcabat. Adedò ut nimio abripi interdum aestu uideretur minus euangelicæ sapientiæ intelligentibus. Nam cum aliquando leuitatem vnus fratrum reprehendisset in Lauretano Collegio; isque seueritatem, tanquam nimiam, & alienam ab Societatis spiritu inculcasset; profiliens repente Ferdinandus, nudo capite, multis spectantibus, uolutari hu-

mi

39

Literas ad se missas legere recusat, & ad Superiorem referri iubet.

40

Acriter iterum tentatur.

41

Nonnihil commouetur.

42

Perstat tamen in sententia.

43

Victor tyrocinio restituitur.

44

Moritur in Collegio Romano eo die, quo puer uouerat religionem.

45

Marius Fabritius concionator ardens, ac fructuosus.

46

Perusia inimicitias tollit.

47

Pœnitentium meretricium cenobium excitari curat.

48

Petrus Blanca in concionibus Pisauri gratissimus.

49

Euerardus in donatum illum abire iubet.

50

Io. Ferdinandus, & Horatius Chrysofomus fructuosè per agrum Firmanum, & Samnites laborant.

51

Io. Ferdinandi feruor, & humilitatis spiritus.

52
Missiones circa
Neapolim, eius-
que Diœcesim.

53
Claudius Aqua-
uina Prouin-
ciam inuisti.

54
Bernardus
Realinus Col-
legij Aletini
Rector.

55
Caranzarij Col-
legij reditus in-
uidiam constât.

56
Aquauiua in
Cœlium Conci-
lio pro Societa-
te petorat.

57
I. Petri Pitta-
rellæ mors, &
funus honori-
ficum.

58
Exiguas dotes
bonitate, & ca-
ritate compen-
sant.

59
Angeli Sibillæ
Messanæ mors.

60
Collegij fores
Paradisi portam
appellabat.

mi cœpit, seque contemptum, ac despiciatum reddere: identidem ingeminans: hic est Spiritus Societatis IESV. Idem, sub autumnum, cum Patre Antonio Salazario, in Petri Trigosi locum missus in Belgium; Austraco Principi, atque exercitui Catholicorum (vt infra referam) salutarem nauauit operam. Circa Neapolim, Archiepiscopi Cardinalis rogatu, terna dimissa sunt paria Sacerdotum instituendæ plebi, & expiandæ: quod ex voto perfectum, totâ Diœcesi tres distributâ in partes. Claudius Prouincialis, domesticis rebus Neapoli compositis, Prouinciam uisit: quæ, præter Nolam, duo tum habebat domicilia, Aletij, & Catanzarij. Aletij Bernardino Realino Præsîde pauci uersabantur è Societate, sed mirè Ciuibus accepti. Iam nouum templum prope fastigium uenerat: in quo sexto Kalendas Nouembris diuina feri cœpta. Nullos dum certos hic reditus habebat Societas, quòd initid domum Professorum Ciuitas postularat, tametsi iam Collegium mallet. Caranzarij Collegium erat gratum uulgo, & fructuosum, nisi quod attributum illi à Ciuitate olim uetigal, constabat inuidiam (Mastridatiam uocant) quasi Magisterium actorum, tabellionum publicum munus: ex cuius uenditi precio alebantur. Inde febat, ut dum scribæ suas literas magnò uendunt, palàmque iactant se officium magno emisse, & pretium perfoluendum Iesuitis; auctoritas Sociorum ad uulgus uilesceret. Ergo Claudius, impetrato publico Ciuitatis Concilio, hunc in modum disseruit. Societatem quam ob rem Caranzarum uenisset, ut re quacunque posset, uilitatibus publicis inferiret: id ad hanc usque diem enixè semper egisse: tantòque enixiùs acturam in posterum; quantò diutiùs, & alacrius Ciuium erga se caritatem, ac beneuolentiam experiatur. Ipsos quoque Ciues potuisse tam longo tempore periculum facere, essetne Collegium è Republica. Quòd si qua re non satisfaceret; curaturum se apud Generalem, ut uia iniretur, qua uel satisfaceret, uel si mallet, onere illo liberarentur. Ceterùm si Societatem uellent; nihil se petere, præter necessaria naturæ. Victum, & uestitum habentibus, nihil uilà religiosis uiris opus esse. In assignato reditu deprehensa grauiâ incommoda, quæ non religiosam modò perturbarent quietem; uerùm & gratiam eleuarent; magno cum pietatis publicæ detrimento. Viderent pro sua caritate, atque prudentia quid Ciuitati, gloriæque diuinæ maximè aptum censerent. His dictis abiit è Concilio. Illi communi consensu, eâque alacritate, ut dicerent, se uel filios, si opus foret, in alimenta Collegij uendituros: quatuor è suo delectis corpore, remedij curam delegant. Ita omnia cum pace, summotis offensionum causis; constabulita. Ex hoc Collegio ad Patriam caelestem migravit Ioannes Petrus Pittarella senior quinto Nonas Martias: qui cum iam Sacerdos, cogniteque uulgò uirtutis ad Societatem sub eius Collegij initia accessisset; deinceps ibidem perstiterat, plerorumque Ciuium animas regens. Itaque incredibilis fuit concursus ad exequias, quas peregit cum Clero Episcopus, qui aliquandiu item Patri ad sacrum tribunal conscientiam aperuerat: postque exequias absolutas, ad eò uenerandum corpus conferta multitudo obsedit; ut ne Episcopo quidem, quamuis contententi, ad osculandas ei manus patuerit accessus: neque potuerit, nisi multa nocte, post eiectum prope uis populum, ac Templi fores oclusas, sepulchro condi.

Alterum & quinquagesimum agebat ætatis annum, quartumdecimum Societatis, paucarum literarum, nec admodum excellentis prudentiæ: at bonitatis raræ, & caritatis: quibus rebus uniuersam Ciuitatem mirandum in modum iuuabat. Ad eò ad res magnas in pietatis tractatione gerendas ualentiora diuina sunt, quam humana præsidia. Id Messanæ quoque perspectum est in Angelo Sibilla item seniore (nam & Ioannes Petrus Pittarella, & Angelus Sibilla iuniores supererant) Is, de quo loquor, Angelus Sibilla oriundus ex Oppido Monteforti in Sicilia, exiguæ eruditionis homo, neque eloquentiæ, neque oris dignitate, neque uilà dote humana ad captandos animos instructus, sed tantum bona simplicitate, cupidâque parendi, ac Deo seruendi uoluntate abundans. In Societatem anno redempti Orbis millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo, suo autem uigesimoquinto adscriptus est. Ferunt cum primùm ad Collegij fores uenisset,

nisset, validis pulsantem ictibus dixisse: Hæc mihi Paradisi porta. Subinde excolendæ Domini Vineæ addictus totus in opere, quietis osor, mirum quanta in animis, quos tractabat, virtutum alebat decora. Vltro se Ianitori, Aedituque offerebat, querens laborum materiam: & ut ipse loquebatur, num quæ adesset ouicula, quæ posset inuari. Supremo autem anno, cum ex annis Romanæ Professorum domus literis audisset, quosdam Romæ Patres totos dies ad Pœnitentiæ sellam assiduos prestolari; ut non solum vltro accedentibus in promptu esset beneficium; sed & quempiam fortè ex alia omnia cogitantibus opportunitas inuitaret; ex Patre Fatio impetrauerat, ut item sibi liceret totum diem agitare in templo. Quod dum quàm studiosè concupierat, tam constanter exequitur; ipsis Iunij Kalendis accessit ad eius sellam vetula mulier, dequæ peccatis per ocium confessa, in digressu significat se pestilentia icam: nondum enim id malum in Sicilia planè conciderat. Nihil Pater inde commotus est. Sed protinus senat iam se latifero afflatum halitu. Quare vltro se ab commercio fratrum abiungit, versa ad exitum præparandum cura; biduoque post, cum dolore totius Ciuitatis, excessit. Cuius postea semper, tanquam viri sancti, memoria viguit. Aequum est Mariæ Principis Parmensis extare in hac Historia momentum. Hæc enim ingens virtute, & sanguine Heroïna, Emmanuelis Lusitani Regis ex filio Odoardo neptis, non solum Ducem Raynucium, atque Odoardum Cardinalem tam insignes Societatis Patronos genuit, præcipuoque semper studio totum complexa est ipsa hunc Ordinem; sed ex eodem conscientia fug magistros habuit: qui non nihil contulere ad eam celebrem, quæ adhuc viuit, & nullo æuo abolebitur sanctitatis eius famam. Longo semestris morbi cruciatu exercita, septimo Idus Iulias ad beatum, æternumque Principatum Cæli migravit. Extat breuiarium excellentium eius virtutum à Patre Sebastiano Morale, quo vsa confessario erat, collectum. Eas licet æstimare ex vitæ ratione, quam sibi ipsam præscripsisse, & in libellum sua manu reulisse refert. Cuius libelli prima capita erant hæc. Ante omnia semper animo versa illa Christi Domini verba; Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Deinde & vocem Sapientis, Memorare nouissima tuâ, & in æternum non peccabis. Ad hæc, persuadeas tibi, quod res est, honestissimum omnium, quæ habeas decorum, ac titulorum esse, quod christiana sus. Multaque huius generis digna sanè cognitu, & Principibus, viris imitanda subiunxerat: eoquæ clauserat, Ut nequaquam se in negotia vnquam Religiosorum hominum immisceret: ne aliqua ex parte eorum obedientia impediret fructum: quod in omni vita præstitit diligenter, magno documento solida suæ virtutis. Nihil enim æquè proum est, quàm feminas nobiles cuiusdam delicatæ pietatis studio, vel in deligendis sibi ad voluntatem Confessarijs, vel in alijs religiosis officijs id attentare, vnde obedientiæ perfectio, & bonum commune labefactetur. Brixia, cum Ciuitatem immaniter inuassisset pestilentia, septem è Societate ex-tinxit. In his Franciscum Stephanum multarum virtutum, qui se expiandis morbidorum animis vltro deuonerat anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, ætatis decimosextimo, Valentia in Societatem, Benedicti Peteriæ potissimum exemplo, ingressus: cumque eo non multò post in Siciliam missus, humaniores literas in Mamertino Collegio, & Rhetoricam professus, iam Brixia quæstiones conscientia explicabat magno nomine, & publico vsu, quo acerbior cunctis accidit eius occasus. Contactus est pestifero vlcere Pater quoque Antonius Marta in caritatis aduersus morbos munere Patris Francisci collega: sed is nondum ad curriculum sui metas peruenerat. Suas & Breranum Collegium Mediolani clades accepit, inter ceteros Philippo Contareno orbatum. Hic clarissimo è genere, honoribusque in Republica Veneta omnium opinione destinatus amplissimis, & iam ex parte potitus; quarto ab hinc anno trigesimum primum vitæ pereurrens, flore iuuentæ, ac seculi blandimentorum Cruci Domini posthabito, ad Societatem transgressus, vitam instituerat planè priori contrariam. Quod honoribus in seculo, & famulis magis abundarat; hoc se postea gaudebat

61
Laborum studio.

62
Corripitur peste audiendo confessionem infelicis vetulae.

63
Mariæ Principis Parmensis mors, & laudes.

64
Sebastianus Morales, eiusdem virtutes compilauit.

65
Vitæ ratio, & salutaria monita ab eadem sua manu descripta.

66
Specie pietatis Principes feminæ religiose obedientie negotium sæpe accessunt.

67
Brixia Septem è Societate peste sublati.

68
P. Francisci Stephanii obitus, & laudes.

69
P. Antonius Marta peste creptus.

70
Mediolani in Brerano Collegio Philippus Contareno virtutibus præstans moriuit.

- 71 Eius abiectio. debat contemni magis, & subijci, & fratrum vel minimis inferuire. Scripsit ad
fororem nunquam tibi ita iucundè fuisse pretiosa villa in veste, ut gaudebat for-
dida tunica, qua Coquo inferuiens vivebatur. In alijs præstantibus eius viri vir-
tutibus ea quoque numerabatur, quòd nulla de re vnquam in consuetis animi
remissionibus, nisi de diuinis habebat sermones. Genuensè Collegium Paulum
Doriam patronum optimè meritum, & virum multis nominibus clarissimum
amissit Kalendis Maij: qui, cum multa Collegio testamento legasset; Euerardus,
ne filios offenderet, legato remisit. Taurini die Sancto Gregorio Pontifici sa-
cro, Emmanuele Duce auspicante, fundamenta posita noui Templi. Veronæ
nouum Collegium à quatuor Sacerdotibus, duobus Laicis inchoatum, maximo
Ciuitatis fructu, gaudioque Augustini Valerij Episcopi, partim ipso, partim
72 De rebus dini- nis frequentia colloquia. Vberto Sacromoso vitæ subsidia suppeditantibus. Ceterum pestilentiaë flammâ
Mediolani, Venetijs, alibi que per Italiam magna ex parte restructâ; pristina &
73 P. Euerardus Legato Colle- gio Genuensî relicto remisit. pietatis, & doctrinæ munera sensim reuocabantur. Quo tempore in Polonia
Regno Catholica religio, vnâque Societas, Stephano Bathorio Rege in primis
74 Taurinor nouum Templum fun- datur. adnitente, quanquam non sine aduerso impiorum restatu prouehabatur; suum
75 Veronensis Collegij initia. Rex aduersus Societatem animum satis aliunde notum, datis quoque ad eam
76 Poloniæ res. literis restatum voluit: quas ego gratæ memorię duxi hosce in annales ad lite-
77 Stephanî Regis de Societate ho- nouificæ literæ. ram illigare.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniaë, Russia, Prussia,
Masouia, Samogitiaëque, &c. necnon Princeps Transyluaniaë.

Venerabiles, deuoti, nobis dilecti. Significatio præclarę voluntatis vestra
erga nos, quam partim ex literis vestris, partim ex proluxa Ioannis Zamosci
Secretarij nostri relatione cognouimus, gratulatio item, & preces pro vniuerso
successu rerum nostrarum fuere nobis, & sunt gratissimæ. Talibus enim præsidijs
potius, quæ ex diuini auxilij fonte promanant, res nostras communiri, quàm
vllis humanis viribus, quæ fluxa, & caducę sunt, optamus: quæ ad hoc vsque
tempus, Dei beneuolentiâ; non mediocri rerum nostrarum profectu, magno
nobis adiumento fuisse; est quod Dei clementiam laudemus, illique gratias aga-
mus. Quòd verò Ecclesiæ Dei, atque vniuersę Reipublicæ christianæ causam
nobis diligenter commendatis; id, quemadmodum à pio, laudabilique vestro
affectu proficiscitur; ita nobis præcipuę curæ semper fuit, ac longè maiori in
posterum futurum erit. Nam nobis quidem, & existimationi nostræ, ultra etiam
merita nostra iam olim diuino munere satisfactum est. Nunc eò labor omnis
conferendus erit, quòd ornamenta hæc, quæ liberalissimâ manu in nos Maiestas
diuina contulit, ad eum fontem, cui in primis debentur, relabantur, diuini sci-
licet nominis laudem, & propagationem, & Reipublicæ christianæ incremen-
ta. Ad quam rem melius ex animi sententia conficiendam, cum vester Ordo vel
in primis nobis apprime sit necessarius; meritò nobis & est, & erit semper gra-
tissimus: quod tum re potius, quàm verbis declarabimus, vbi primùm Regni
huius nostri negotia composuerimus, ac ad optatam quietem omnia perduxerim-
us: quod vt quamprimùm fiat pijs precibus vestris effici debet: quibus nos
etiam atque etiam diligenter commendamus. Benè valere deuotiones vestras
cupimus. Ex Castris ad Gedanum die vigesimaquarta Mensis Iunij, Anno Domini
millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, Regni nostri Anno secundo.

- 78 Idem vouit se Collegium fun- daturum si vi- ctoria contra Hæreticos con- sequatur.

- 79 Hæretici Iesui- tas eijci instant & ad modicum tempus obti- nent.

Tendens contra Hæreticos Gedanenses, ac perduelles, qui numerofo exer-
citu regnum infestabant; vouit Rex si Gedano potiretur, catholica ibi restitu-
turum sacra, & Societatis Collegium positurum: paucisque post diebus præcla-
ram retulit ex hoste victoriam decimosexto Kalendas Maias. Verùm cum re-
belles per Autumnum reparatis viribus, eò ferocius, quòd Classe plus poterant,
hostiliter in regia oppida grassarentur, iamque vicino lacu traiecto, ignem,
ferrumque Varmiaë, & Branspergæ minitarentur; non expertes calamitatis fue-
re Socij Branspergenses. Nam cum Cines pecuniâ se, suaque redemissent; po-
stularunt Hæretici, vt Iesuitas insuper eijcerent, aliter se cuncta promissuẽ euer-
suros;

furos. Itaque Senatu, & Capitaneo rogantibus, filij pacis, ne Ciuitas, cui vel suis capitibus consultum optabant, ipsorum causa periclitaretur; vno & altero ad Collegij custodiam relicto Fratre, vicina in Oppida, & Pagos migrarunt. Nec longum exilium fuit. Quartodecimo post die, cum de pace ageretur, reuersi. Interim dum Rex coërcendis Gedanensibus distinetur; trepidatum est in Lithuania, ingreſſo in Liuoniam finitimam ei Moschorum valido exercitu, & multis acerbis occupatis. Timebantur & Tartari. Adeò Tyrannus infernus per omnia suorum administrorum genera, per Hæreticos, per Schismaticos, per profusus à Christo alienos barbaros Regis optimi conatus ab erigenda religione conabatur euertere. Interim tamen spes blandissima affulgebat è Suecia, Ioanni tertio eius gentis Regi veritate clariùs in dies illucescente, Patris Laurentij Noruegij, post Deum, operâ. Antè narraui Ioannem haud profusus abhorruisse ab Catholicis, cum coniugem haberet in primis catholicam Annæ Reginae Poloniae sororem, & ipse vetustis Sanctis Patribus, quos studiosè peruolutabat, multùm tribueret: eoque faciliùs aduentem ad se Laurentium priore anno susceperat. Verùm metu rerum nouarum, non perinde ad profitendam veritatem fortis erat, atque ad intelligendam acutus. Frater, quem habuerat in vinculis, ille quidem nuper obierat: adhuc tamen ab superstite Fratre Carolo Sudermania Duce restabat metus, ac Rege Daniæ, quem fœdere, cum fratre coniunctum suspicabatur. Ergo sensim, ac pedetentim viam vetustis sacris straturus, auctor Laurentio fuit dissimulanda in præsens religiosæ professionis, & literas ab Ministris StoKolmiensibus, & Germanis ibidem degentibus exorandi, quibus Regi ipsi commendaretur. Hoc enim pacto, & suspicionem opprimi posse, ne qua contra hospitem in vulgus iret: siquæ quid mouere vnquam aduersus Regem Ministri ea causâ tentarent; suamet commendatione eos refutatam iri. Laurentij nullo negotio literas, quales optabat, à Germanis consequutus, Ministros solers aggreditur, sermonem familiariter miscet varijs de rebus: diu se in regionibus exteris dedisse operam studijs sapientiæ: Fuisse Louanij, Duaci, Colonia: quod audisset regiæ Maiestati in animo esse nouum instituere Collegium, venisse, vt si cui vltij foret, labores suos Regi deferret: malle enim patriæ, aut finitimis, quàm alienis, & longinquis prædesse terris: ferant ipsi auxilium, & qua apud Regem auctoritate pollent, eam benignè sibi accommodent. Ministri, homines oppiddo indocti latini sermonis, promptam copiam, atque elegantiam admirati, operam omnem pollicentur, virumque Regi impensè commendant. Rex gratum sibi officium eorum demonstrans, Laurentium Theologiæ professorem cooptat, imperatque, vt scholis eius vniuersi StoKolmienses Ministri, erant autem ferme triginta, & summæ classis adiutores penè numero pares intersint. Non potuit præclaris cœptis aduersarius diu deesse. Homines duo erant cuncta in Suecia celeberrimi, ac tanquam columina sacra, profanaque doctrinæ StoKolmiæ vterque, Olaus pastor Ciuitatis, & Abrahamus gymnasiij publici Rector. Hi se potissimùm obiecere. Sed vtrumque Rex, quod natalem Beatissimæ Dei Parentis celebrare neglexerant, primò suis spoliatum truneribus, deinde quia Ministros, populum, & Scholasticos in Laurentium, & Regem ciere pergebant, vrbe expulit: non ausus in vincula dare metu tumultus. Gymnasio, Abrahami loco, primùm vnus Ministrorum præfectus est: mox Ministro per ætatem, atque doctrinam minùs oneri sufficiente, ipse Laurentius, cum Socio Florentio, scholas omnes suscepit: cui tamen illa erat summa curarum, vt Regis animo penitus sibi adiunctum ad cælestes molliret satus. Deterrimè Rex de Ecclesiasticis Præsibus & sentiebat, & loquebatur, opinione ex Hæreticorum hausta sermonibus, qui nostratibus è terris profugi, Præsulum vitam impudentissimè profcidentes, per alienam infamiam vitijs suis obtentum quarunt. Hoc animaduerso Pater ad prauam euellendam opinionem captare tempora, inferre opportunè sermones, confutare calumnias, religionem multorum Antistitum catholicorum prædicare. Gregorij in primis Pontificis Maximi beneficentiam, ac virtutes ceteras celebrare. Quod adeò cessit è sententijs vt

80
Sueciæ res.81
Ioannes tertius
Sueciæ Rex ad
Catholicam reli-
gionem incli-
nat, sed non fa-
cile fleuitur.82
Laurentius
Noruegius
commendatias
literas à Mini-
stris hæreticis
impetrare con-
sultur ab Rege.83
Facile obtinet.84
Theologiæ
Schola ei com-
mittitur.85
Duo Primates
se opponunt.86
Rex vtrumque
punit.87
P. Laurentius
à Rege malam
de Ecclesiasticis
opinionem ab
Hæreticis hau-
stam remouet.

iam Patrem sanctissimum Rex magnificeret, amaretque. Ceterum siue restituendæ religioni instans, ut aiebat, siue nouæ de suo ingenio condendæ, nouam Liturgiam edidit. Ea non ita multos, ut vulgaris Sueca, continebat errores. Quamobrem Abrahamus, & Olaus statim impugnare aggrediuntur. Propugnationem monitu Regis Noruegus suscepit, aliquid sperans posse valere ad veram; & catholicam sensim introducendam. Sic autem aduersarios Laurentius fregit; ut apertè reuerti hostes ad Concilium Episcoporum, ac populi prouocarint. Concilio in huius anni exordium indicto, Romam Rex interim duos legat, Petrum, quo maximè in religionis causa utebatur, quemque tamen vxore illigatum, creari Episcopum cupiebat, & Pontum à Guardia, ut certam pecuniam in Regno Neapolitano sibi vxoris nomine debitam, Pontifice opitulante, redimeret. Hinc quidam suspicari sunt, nunquam Regem Suecum bona egisse fide, sed callida simulatione, non nisi ad pecuniam tetendisse. Quæ, mea sententia, suspicio infirma est; cum tam multa in regno mutari necesse non fuerit pecuniæ non admodum magnæ cupidine: & constet inter omnes non indoctum, neque hebetem fuisse Ioannem. Ad hæc Sanctorum Patrum in primis studiosum, & magnum æstimatorum, ut facillè ex ijs nouarum vanitatem sectarum potuerit intelligere, quamuis parem constantiam ad rectè intellecta defendenda, ac profrenda non adhibuerit. Ex duobus legatis Petrus in mari Balthico tempestate periit: Pontus Romam profectus, ut in arcanis habebat mandatis postulauit, ut quoniam haud dubiè Danus, Moschus, Fraterque Regis Carolus, si religio mutaretur, arma erant Sueciæ illaturi, ac Ministri ipsos ad defectionem Suecos sollicitaturi; Sanctissimus Dominus, pro paterna omnium Ecclesiarum custodia, Cæsaris, Regisque Poloni auxilia ipsi conciliaret. Insuper ab sancta Vrbe Sacerdotem mitteret, per quem de religione vera cognosceret. Hæc fuit Possseuini, quem Pontifex per occasionem negotiorum Societatis norat, & probabat, causâ mittendi; qui non nisi insequentis anni exordio, ut eo loco dicitur, peruénit. Interim Rex sedulò animis populi captandis instans, ubi dicta conuentui dies adfuit sic fertur locutus. Audistis, populares, quid conseruandæ paci, & tranquillitati publicæ gestum à me sit: quid aduersus Moschi impetum sit statutum. Nunc pauca de ijs accipite, quæ ad animarum salutem pertinent. Negligentia Ministrorum vestrorum in cultu religionis obscura vobis non est. Videtis, ut sinant collabi templa, vestes sacras fordescere, ac destrui: demum omnia diuina quam nequiter tractent: domi argenteis ut scyphis, in sancto altari calicibus, è luto, & ligneo orbe sacre patenæ loco: ad hæc fingere sibi quemque ritus novos, & cerimonias ab alijs alias pro libidine vsurpari. Ad quæ singula cum populus acclamaret, ita planè esse; Rex subiicit: Decretum igitur mihi est, non meo duntaxat, sed & Archiepiscopi, & Episcopi Arosiensis, aliorumque doctorum virorum iudicio Clerum reformare, religionem puram sequi, augere pietatem: & alia, quæ ad Dei Optimi Maximi cultum pertinent in hoc regnum inducere. Ministri vestri, quæ eorum est impietas, spargunt in vulgus nos hæresim, falsamque doctrinam velle inuehere, nolle nisi latinæ conciones ad populum haberi: Ministros ab vxoribus velle seiuungere: atque adedò iam centum millia Monachorum aduentare huc accersita à nobis. Nolite, Viri boni, nolite, per Deum, hæc obrectatoribus fidem habere: nolite aures vestras hæc mendacijs dare, quibus inuidi isti nihil agunt aliud, quam ut vos ab Rege vestro abducant. Tum plebs contentâ voce contestatur nullam se ijs habituram fidem. Ac Rex: Vultis ne, inquit, quot quot hîc adestis Liturgiam modò editam vnâ mecum, cumque alijs spectata probitate Viris, vel inuitis Ministris, probare? Hac si estis sententia, manus sustollite. Absque mora populus vniersus magno plausu manus in Cælum extulit. Iisdem in Comitibus statuit Rex, ut antiquo ritu Quadragesima carniû abstinentiâ celebraretur, quod & populus approbauit. Ita præmuniebat religioni catholicæ viam. Eodem tempore & Catharina Iagellonia Regina Sacerdotem catholicum è Societate postulante ex Anna sorore sua Regina Polonia, huius rogatu, Pater Varfenitius iam Suecæ Reginæ notus ei protectioni destinatus est: &

Pater

88

Rex duos Romam ad Pontificem legat.

89

Suspicio de Regis fide.

90

Regis per Legatum mandata ad Pontificem.

91

Possseuini à Pontifice ad Regem Sueciæ mittitur.

92

Regis concio ad populum.

93

Ministrorum in res sacras negligentia.

94

Populus Ministris assensum abnuuit.

95

Rex abstinentiam à carniû in Quadragesima restituit.

96

P. Varfenitius ad Reginam Sueciæ mittitur.

Pater Laurentius sex præclara indolis Suecos iuuenes Romam in Collegij Germanici disciplina docendos misit. Ex quibus idonei, catholicique suffici pastores tempore suo possent. Ita spes vniuersæ bonæ fese monstrabat Regni amplissimi Ecclesiæ sanctæ restituendi. Neque minorem faciebant spem ditionis Cæsaris penitus ab erroribus vindicandæ insignia catholici Principis documenta, quæ Rodolphus edebat. Olomucij, cum primùm eam Urbem iniret, exceptus est à Collegio extracto fornice musarum operibus, ingeniosisque emblematicis conuestito: comiterque Princeps dispositos in eo pueros liberalium artium, speciem referentes, dum saluaretur, audiuit. Pernestanno Cancellario, & Ioanne Haugbitio Morauizæ subcamerario precatoribus Monasterium Sanctæ Mariæ in Vrbe Bruna Domui Probationis addixit: Sanctimonialibus paucis, ad maiorem religiosæ vitæ custodiam, cum alijs item paucis, ex eodem Sancti Dominici Ordine, in Sanctæ Annæ cenobio coniunctis. Porro ita traditum est Societati Monasterium; vt literariæ quoque Classès instituerentur. Quippe vrgebat necessitas sinceræ, integræque doctrinæ: præsertim quòd finitimi Dynastæ nouorum mancipia dogmatum ad auertendam ad se iuuentutem, nec sustentandum modò, sed & profereudum regnum impietatis scholas duas in propinquo extruxerant. Græcienfij quoque Collegio Templum Sancti Aegidij est traditum, in proximam Sanctæ Catharinæ ædem paræciæ iuribus translatis. Pontifex non modò libens auctor fuit; sed & ad Seminarium Pontificum Græcij quoque condendum annuum vectigal attribuit. Pragæ initio anni compar Antuerpiensi rumor, de quo supra meminimus, & periculum exitit. Sacerdos è popularibus pro concione dixit: Vilitas non tam rationibus edomandos, quàm armis. Is, quia nonnullum habebat cum Societate usum, existit rumor Iesuitarum necem coniurationem molitos, armatorumque ingentem manum partim in Collegio habere, partim ad Villas. Mirùm quantum plebis animos sua sponte mobiles, & inanibus credulos, ea veritas concitauit. Nihil propius factum est, quàm vt in Collegium impetu irruerent, ferroque & igni delerent. Senatus in tempore occurrit, qui planè fabulam ridiculam sciens, veritusque ne turbulenti causam tumultus arriperent; custodes apposuit; iustos nocte præsertim domum circumire, ne quæ impetus fieret. Cæsar ad extinguendam rei memoriæ, sermones de ea edicto vetuit. Rumoris auctores iustos inquiri, ijs quoque, qui insimulabantur, in quæstione pernegantibus, nulli inuenti. Lucernæ in Heluetia admittendum tandem Collegium fuit. Cuius gentis fortis, ac piæ erga Societatem, & religionem catholicam insignia studia posteritatis memoria nefas est fraudare. Schultetus (id genti Prætoris est nomen) maius item, minusque Concilium Lucernensè, prolixâ ad Euerardum epistolâ, præfati summum dolorem inde haustum, quòd audissent Patres Lucerna reuocandos; subiiciunt à se nequaquam eo consilio accersitos, vt vnquam dimitterent. Nam id, inquiunt, non modò ingens nobis detrimentum, verùm etiam probrum afferret, tum apud Hæreticos circumiectos, qui gauderent antesignanos veræ fidei, & satores germanæ doctrinæ, quæ ipsi maximè horrent, à nobis amissos: tum apud fœderatos nostros, qui dolerent nos tanto præsidio spoliatos. Et sanè cum hæc veneranda Societas instituta sit ad sustinendam, ac propagandam religionem catholicam, pietatemque amplificandam: nosque hac re non minùs, quàm alij indigeamus; speramus non magis nobis, quàm alijs denegatum iri auxilium: cum parati simus ijsdem, & fortè amplioribus, quàm alij, eam officijs prosequi. Nam quàm vberem hic habeat materiam, id quod intendit consequendi; eompertum est hoc breui missionis tempore, quo fructus tam singularis apud senes æquè, ac iuuenes partus est. Nos verò (quod sine iactantia dictum sit) ijssemper fuimus, sumusque hodie, qui catholicam fidem defendimus; adducta in discrimen dignitate, re, vita, & sanguine: neque id solùm in patria nostra, sed vbicunq; nostra opera exspectatur: parati id vel cumulatiùs in posterum, iuuante Deo, præstare. Equum igitur est, vt qui religiosi laboribus summè contendunt, vt sustineant, & amplificent veram fidem, pietatem christianam; adiant nobis, qui idem profitemur,

97

P. Laurentius sex Suecos iuuenes in Collegio Germanico instituendos mittit.

98

Germaniæ res.

99

Rodolphus Imp. in Collegio Olomucij literario apparatus excipitur.

100

Brunæ Monasterium pro Nouitiatu attribuitur.

101

Templum S. Aegidij Græcienfij Collegio attributum.

102

Ibidem Seminarium instituitur.

103

Pragæ contra Collegium rumores excitantur.

104

Lucernæ Collegium fundatur.

105

Lucernensium literæ ad Euerardum de Collegio stabiliendo.

temur, & effieimus armis, vitæque periculo. Et quamuis, Deo gratia, vsque adhuc in fide nulla appareat imminutio apud nos; tamen (quod Deus ignoscit) excepto hoc, multa, & varia crimina, scandala, prauus vsus, erroresque increbuerunt: ut nisi maturè succurratur; verendum sit, ne, quod alijs in locis fieri videmus, medicina fera sit. Etenim in ea sumus opinione, quemadmodum concionem, & cetera spiritalia officia non possunt magni esse momenti ad conseruationem, incrementumque publicæ pietatis, nisi auxilium secularis potestatis accedat; ita diligentiam ciuilem, & secularem perseuerare diu non posse in conseruando religionis cultu incorrupto, nisi doctos, sinceros, rectique exempli nanciscatur magistros. Super hæc permagni nobis momenti est nostram iuuentutem in bonis artibus, ac præcipuè in vita, ac deuotione christiana rectè institui: idque si consequi domi possent; ex vsu foret non priuato solum, sed etiam publico: quod ijs carerent vitijs, quæ sæpè ex regionibus exteris reportantur. Cuius specimen fructus iam nos summo cum gaudio nostro, exiguâ huius missionis vsurâ experti sumus. Obstabit fortassè perlatus ad Tuam Paternitatem rumor de nostri cali insalubritate. Ceterum certus esto planè experimento compertum, qui aliquandiu patriæ huius ingenio, cibisque insueuerit; si non commodiore, certè nihilo minus commoda, quàm vbiuis locorum valetudine uti. Itaque quicquid in nobis est prolixè, sincerè, fideliter, sine omni furo, & fallacia promittentes, Paternitatem Tuam etiam atque etiam precamur, vt primo quoque tempore aliquod nobis subsidium mittat. Nam, cognita operariorum paucitate vestrorum, nolimus incommodo esse plenam semel coloniam postulando. Hanc rectè tam insignem beneuolentiam, dignationem, & officiosum obsequium, quod nobis Societas, vt indubiè expectamus, exhibebit, vnâ cum ijs meritis, quæ adhuc contulit, pro singulari beneficio in omnem æternitatem colemus; paratissimi cunctis viribus nostris promouere, atque amplificare commoda eius, dignitatemque: nosque ipsos impendere in quemcunque vsum, vbi Paternitati Tuæ, Societatiue communiter, aut priuatim honori, aut commodo esse possimus: non curæ, non labori, non facultatibus, non corporibus nostris parentes. De qua re nihil Paternitatem Tuam volumus dubitare. Has ob res, & quia singularem Tuam erga nos propensionem iam pridem nouimus; expectamus cum gaudio benignum, votisque nostris consentaneum responsum. Vale. Ex nostro pleno Concilio huius rei causa coacto, decimo septimo Kalendas Februarij.

Tam pronis studijs, religiosisque voluntatibus pari caritate respondit Euerardus suscepto Collegio: præsertim cum Pontifex ipse virgeret, qui Lucernensis Senatus rogatu ad instruendam Collegij bibliothecam bonam pecuniæ summam donauit. Interim & Ingolstadianum Dux Albertus Collegium auxit, vbi pacatè iam cum Academicis degebat. Hic Ioannes Rastellus Rector, natione Anglus, Anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo in Societatem adscitus, vir bonus, nec malus theologus occubuit: sic vt posset videri pro caritate mortem ab Hoffæo Prouinciali ad se transfuisse. Nam cum Hoffæus periculosè decumberet; Ioannes, suscepta pro salute eius religiosa peregrinatione, in itinere morbo correptus, paulò post decessit, & Prouinciali redijt valetudo. Treuirensis Antistes, veritus si quo ipse casu præriperetur humanis; ne gymnasium, quod iam videbat mille auditoribus florens, subsidij penuria concideret; Collegij fundationem perpetuam decimo iam septimo anno Canonicorum cunctatione dilatatam per sese transegit: industria vsus, vt ex bonis ab se quasitis, ad quæ alienanda non requirebatur Canonicorum voluntas, vectigal addiceret. Moguntinus suum Collegium in dudum desertum Franciscanorum Patrum Cœnobium in Vrbe vmbilico situm, de Patrum eius Ordinis voluntate transfudit. Eò Socij migrarunt pridie natalis Deiparæ; atque in Templo proprio, cum adhuc commodata Sancti Christophori eade vsu essent, nouo impetu, maiore Ciuium concursu diuina prosequuti. Haud segnior, minusque munificus fuit Præsul Haudomaropolitanus in Collegio suo firmando: qui paulò post generali confessione apud Patrem Ioannem Crochinum præparatus, sextodecimo Kalendas

106

Responsio Euerardi ad eorum voluntatem.

107

Ingolstadij Io. Rastellus Rector à Deo impetrat mori vt Hoffæus Prouincialis conualescat.

108

Archiepiscopus Treuirensis reditus Collegio perpetuos alligat.

109

Moguntinæ Collegium in commodiorem locum transfertur.

das Aprilis promissum ijs, qui in pauperibus, eisque famulis Christo Domino sœnerantur, regnum perceperit, cadaverè Collegij Templo relicto.

Belgium per id tempus assiduis bellorum fluctibus miscbatur. Quas inter conversiones, atque procellas gratias Euerardus Generalis ingentes agebat Deo, tum quòd famulos suos benignissimè tueretur, tum quòd ipsi religiosorum virorum nullam officij partem omitterent. Nec definebat vigil Pater filios incitare currentes: præcipuè adhortans, ut simplicitatem, caritatem, patientiam, & constantiam obtinerent, neque vllam stationem desererent, nisi publica auctoritate compulsi. Et quia Petrus Trigofus Austriaco perfamiliaris nonnullam præbebat sermonum causam, & reliquæ Societati conciebat inuidiam; in Hispaniam redire iussus est. Eius loco, ut supra demonstraui, cum pax confirmata, nec restare inuidiæ causa videretur; Ioannes Ferdinandus, & Antonius Salazarus ex Italia missi sunt. Hi cum Luxemburgum venissent, vbi tunc Austriacus agebat, in Nosocomium protinus concedunt, ut ægrotis militibus officia pietatis impendant: multis etiam militum feminudis emedicant aliquid tegumenti. At multò impensius in subleuandis animis insudant, Principe talibus officijs plurimum lato. Cui ausi etiam sunt, aditum humanitate eius aperiente, munusculum dare. Flagellum nacti non inuenustum augustissimis IESV, & MARIAE nominibus decòrè intextum, serico coopertum inuolucro donant: addentes telum se ei præbere, quo inimicorum suorum maximum edomare posset. Et gratum fuit id reli genus christiano bellatori. Ecce autem noua repenti conuersio, & Belgij totius turbulenta conuersio: vnde quanta ad Societatem cladis pars pertinuerit, proximus annus ostendet.

Nec quietæ erant in Gallia res, nec Collegia nostra diuinum Numen solenni fauore protegere, inque salutem publicam promouere cessabat. Quanquam Parisiensi Collegio, Petro Hannequino Præside mortuo, magnum columnen cecidit. Vehementer optabat patronus religiosissimus vndecunque Collegium in morem Societatis absolutum: eoque pecuniam obiens ad comparandum in Templi adificationem solum legauit. Id scilicet deerat, florente gymnasio auditorum numero supra ædium amplitudinem. Quos omnes, cum id placere Senatui Patres intellexissent; inducere ut togas, pileumque gestarent, non secus ac Collegia cetera: idque nullo negotio impetrarunt, præter opinionem multorum, qui in vestium libertatem celebritatem gymnasij referebant. Hoc demum anno Camberij certa sedes inuenta, documento notabili, vnde intelligeretur cordi, curæque esse Deo, ut Socij in ea Ciuitate consisterent. Nam cum indè à primo accessu per alienas ædes, vel precariò, vel pretio errassent incommodissimè; eò iam ventum erat, ut repetenti dudum hero domicilium, quod in præsentia incolebant, suis diuturno errori relinquenda penitus Vrbe quæreretur. Hoc rerum articulo ades mirè Collegij vsibus opportuna, quam Bressiacam à Domino vocant, venalis offertur: eo maiore omnium admiratione; quòd Dominus vir potens, & opulentus antè de ea vendenda interpellatus, cum indignatione, ac stomacho mentionem rei respuerat. Lugdunum, & Auenionem pestilentia exercuit, sed modicè Lugdunum, Auenionem grauissimè. Certè hic in Socios, ex eo, ut credidere multi, quòd in ægrotorum militum passim per Urbem morientium cura, sibi nullo modo peperissent; ita atrox malum incubuit; ut cum vix tres, quatuorè contactum dirum effugerint, vndecim extinxerit. In his Ioannem Bearicetum Nouitiorum Magistrum, virum simplicem, ac rectum orationis, ac ceteris deuotionis studijs apprimè deditum: Petrum Rostillum eiusdem Magistri Nouitiorum Socium: & Michaëlem Nognium quæstionum conscientiæ explanatorem: Matthæum Thomam Prorectorem, egregia viros caritatis, & Sacerdotes: reliquos non Sacerdotes, ac partim Nouitios, & ipsos digna cœlo virtute. Collegio ita afflicto, antequam Lugduno succurreretur, Capuccini Patres, virique è Sodalitate Beata Virginis opem tulere. Ruthenis, cum hoc anno secularis anni indulgentiam Ciuitas impetrasset, illustrissimam pietatis prætulere Collegij auditores. Ipso initio suas distributi in classes quinde-

110
Belgijtes.

111
Petrus Trigofus
ab Austriaco in
Hispaniam redire
iubetur.

112
Ei succedunt
Io. Ferdinandus,
& Antonius Salazarus.

113
Pium donum
Austriaco offerunt.

114
Galliæ res.

115
Petro Hannequino
Collegio Parisiensi
legatum ad Templum
excitandum.

116
Collegij Parisiensi
Scholarum res ad aliorum
morem togam, ac pileum terre
incipiunt.

117
Collegio Camberij
firma sedes inuenta.

118
Lugdunum, &
Auenione grauis-
sime peste vndecim
ex Nostris occumbunt.

119
Capuccinorum,
& Sodalium B. V. in Nostris
peste infectos curant.

120
Pia Rutheni
Collegij Discipulorum
supplicatio.

cim diebus quatuor destinata Tempa adiere. Incedebant bini: suus cuique ce-
 reus lucens in manu, suus quaque in Classe chorus vel concinentium psalmos,
 vel cælitæ ordine innocantium. Totum agmen Crucifixi effigies ardentes inter
 faces præcedebat: cuncto populo cum pietatem, tum multitudinem admirante.
 Nam mille, & quadringenti ferè numerabantur. Tribus verò supremis diebus
 triginta ex omni numero lecti sunt, qui sacco induti, nudis pedibus, interiecti per
 intervalla agminis totius ordinibus, sacræ Domini passionis præferebant myste-
 ria. Quibus singulis denso luminum ministerio puerorum nobilium circum-
 fundebatur cohors cum pietate, modestiaque mirabili. Eaque commotio erat
 in populo; vt plurimi plenis lacrymarum oculis perspicerent: alij prouoluti in
 terram non sancta modò adorarent mysteria, sed & nudos gestantium pedes
 oscularentur. Nobilis quin etiam Vgonottus ita emollitus eo spectaculo est; vt
 protinus ad Confessarij pedes, eiecit scelerum, & impietatis veneno, incorru-
 ptæ se religioni reddiderit. His initio anni ab vniuerso discipulorum cœtu ge-
 stis, subinde peculiare quædam instituta Supplicationes ab certo eorum nume-
 ro. Vna fuit Sanctæ hebdomadæ quarta, quinta, & sexta feria, in qua longo
 ordine incelsere multi sacco induti, & nudi pedes, & sacrorum cruciatuum
 argumenta postremo die gestarunt. Alter post paulò cœtus eodem vestitu, item-
 que nudis pedibus iuit, vnoquoque mortui hominis caluariam manu gestante
 isque terror quindecim deinceps diebus circum latus. Pari dierum numero, pari
 corporum, ac pedum habitu Supplicatio ducta nouissima; in qua singulis suppli-
 cantium crux atro tincta gestamen fuit: & quinquies Sanctæ Passionis interiecta
 mysteria: quæ eximij adolentes sumptuosè ornati Angelorum figura, & sanè
 dignitate faciei, cultusque modestia simillimi Angelis ferebant: ea populi volu-
 ptate; vt non contenti semel spectasse, per compendia properarent ad loca, vbi
 iterum, ac tertio pio spectaculo fruerentur. Hæc à discipulis gesta Collegij,
 præter nomen, & gratiam gymnasio partam, etiam pulchras æmulationis faces
 in animis Ciuium incenderunt. Ac Patres non solum auctores erant, cohorta-
 toresque earum rerum; sed etiam adiutores. Euntibus, ac redeuntibus, tum
 audiendis confessionibus, sacro faciendo, opportunis adhortationibus præstò
 erant caritate promptissima: tum demum ijs, qui exalceati incesserant, abluen-
 dis calida, fouendisque vestigijs. Multæ hisce sanctis inuitamentis morum sacræ
 conuersiones, multorum in fide confirmata constantia, librorum noxiarum nume-
 rus ingens exustus. Is ad Collegij facellum, præsertim expiandorum animo-
 rum causa, excitus concursus; vt non minus, quàm destinata Iobæ Tempa
 frequentaretur. Et quia tantæ discentium multitudini septem præceptores
 ægrè erant pares; duo per Autumnum sunt additi. Non est, quòd immorer me-
 morandis latè per Galliam peregrè gestis, cum fuerint prioribus consimilia an-
 nis. Illud eximium, proprièque notandum est. Valentia Patris Ioannis Gran-
 geani operà Episcopum eius Urbis, olim ob hæresim de sede deiecit, ad sapien-
 tiam reuocatum: sic vt die Iouis sancto in concionem progressus, quæ Pater de
 sacrosancto Eucharistiæ mysterio docuerat, palàm comprobaret omnia: deinde
 post confessionem catholico ritu publicè inter populum, magno cum populi
 gaudio, communicarè.

121
 Ad eius aspe-
 ctum Nobilis
 Vgonottus con-
 uertitur.

122
 Aliæ supplica-
 tiones.

123
 Populus cum
 voluptate ad-
 miratur.

124
 Fructus ex sup-
 plicationibus
 percepti.

125
 Discipulorum
 numero præ-
 ceptores ad-
 duntur.

126
 Valentia Io.
 Grangeanus E-
 piscopus olim
 à sede, ob Hæ-
 resim amotum,
 ad castra Ecclē-
 sic reuocat.

127
 Hispaniæ res.

128
 Comes Sedilli
 Busaquij Colle-
 gium fundat.

129
 P. Georgius
 Passius primus
 eius Rector.

130
 Fraciscus Blan-
 cus Episcopus
 Collegij Com-
 postellæ auctor.

Dno noua Collegia hoc anno Hispaniæ Prouincijs accessere: alterum Ara-
 goniæ Prouinciæ, cui Sardinia subiacebat, in Oppido Busaquio, quod Comes
 Sedilli præcipuè fundauit, Vxore eius, Decanoque iuuantibus. Primus rexit
 Georgius Passius. Sed non diu ea colonia stetit, vt in loco scribetur. Alterum
 Castellæ in Vrbe Compostella ad Hispaniæ fines Franciscus Blancus, qui alia
 multa Collegia iuuerat: & Malacense dum ei Ciuitati præfesset Episcopus, exci-
 tarat, ad Compostellanum translatus Archiepiscopatum instituit ad Galleciorum,
 & peregrinorum opem, qui ex omni christiano Orbe Sancti Iacobi Apostoli sa-
 cra ossa salutatum accurrunt. Vuete nunc primùm, & Numantiæ latinæ literæ
 tradi cœptæ. Conchæ prima elementa. Sodalitates Beatæ Virginis Vallisoleta-
 na, Madritana, Belmontensis cum Romana coniunctæ, & Indulgentiarum par-
 ticipes

ticipes facte. Compluti pridie Idus Ianuarij decessit Petrus Manricius Antonij
 Manricij, & Aloyſiæ Padillæ clariffimorum, & opulentorum parentum filius.
 Is ab adoleſcentia religioſæ vitæ incenſus cupidine, diu ſalutare propoſitum tra-
 xit: voti etiam, quo ſe obſtrinxerat, commutatione impetrata. Anno deinde
 milleſimo quingentefimo ſexageſimoquinto iam Toletanæ Eccleſiæ Canonicus,
 & Quaſtor à Philippo Rege ad Carolum Regem Galliæ ad deportandum Sancti
 Eugénij corpus primi Toletanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi Legatus, dum ſecum in
 itinere cogitat ſi fortè dignus eſſet, qui quippiam pateretur pro Dei cauſa, &
 ad honorem Sancti Eugénij, qui tam multa perſulerat, corruit ex equo, & offe-
 ſpinæ perſtracto, dolores hauſit acerrimos: quibus totâ exinde vitâ identidem
 tentatus eſt. Eo caſu rurfus animum obfirmavit ad religioſum ſeceſſum. Et quia
 multi propinqui, & Magnates Hiſpaniæ deterrebant; longa ijs epiſtola ſatiſfe-
 cit. In ea prolatis, ſolutiſque rationibus, quæ poterant ſuadere, vt maneret in
 vita communi; multas congeſſit, & magnificè explicauit, quæ ſuaderent vitam
 ſeueriorem. Quarum vt pauca delibentur: Quintodecimo ab hinc anno, inquit,
 voui me Societatem intraturum: ac tametiſi votum commutatum eſt Romæ;
 tamen ſcientia nunquam ſilet: ac præcipuè tum me horrendis timoribus tor-
 quet; cum morbo aliquo teutor. Quòd ſi alijs in rebus quàm tutiſſima ſequi-
 mur; quæ prudentia id in æternitatis negotio negligat? Porrò via tutiſſima æter-
 næ ſalutis eſt, collocare in tuto rationem, ac voluntatem. Rationem autem
 planum eſt in tutum recipi credendo, quod docet Catholica Eccleſia: ac
 voluntas in tuto ponitur obediendo Moderatori, qui loco Dei ſuſcipiatur.
 Fac aliud nihil lucrarer mutatione vitæ, quàm vt exonerarem conſcientiam
 meam, ac remouerem quicquid ſcrupulum poſſet afferre, & tanquam mihi ſu-
 perſtes teſtamentum ipſe meum exequerer; vel id vnum quicquid abdicari in
 terris poſſet ampla mercede compenſaret. Nam videmus quàm pauca teſta-
 menta ex auctoris mente obſeruentur, Fieri poſſet, vt hoc articulo moriendum
 mihi eſſet, vti tam multi iuniores, firmioresque moriuntur. Quanti ergo æſti-
 marem, ſi ab ipſo tranſitu Deus me reuocans ſpatio donaret, quo animæ meæ
 rationes conſtituerem? Atqui hoc factum arbitror. Noſtra lex docet, ne eo
 quidem pretio quanti creata omnia æſtimantur, venialem noxam admitti debe-
 re. At quantum numerum noxarum cuiſcemodi ſingulis diebus euitarem Reli-
 gionis complexu, quas nunc committo? Quot crimina letifera in ſacris Clau-
 ſtris declinaſſem, quæ in ſeculo perpetrari? Ergo ſi Deus in tantum horret pec-
 catum, vt redempturus ab eo hominem homo factus ita vixerit, ita occubuerit;
 num magnum eſt, ſi ego, vt à tot me redimam vel ſuſcepſis, vel ſuſcipiendis
 criminibus, ad religioſum ſtatum migrem? Equidem ſi abdicatione ſeculi id
 modò proficiam, vt vnam tantum leuem noxam ſuffugiam; non requiro uberio-
 rem mercedem. Illa abundè eſt, propterquam, quicquid in terra eſt, poſthaberi
 bene exiſtimo, vt vnam, quamuis leuem iniuriam, Deo non inferam. Interro-
 gentur ſingillatim quotquot Religioſi moriuntur ſuis in clauſtris: Malles ne vi-
 tam finire Sacerdos, honoratus, & opulentus? Omnes negabunt. Interrogan-
 tur item viſitum quotquot honorati Sacerdotes moriuntur in ſeculo: Malles,
 ne vixiſſe Religioſus, ac deſpicatus? Nemo erit, qui non affirmet. Igitur ſi ra-
 tum eſt in iudicijs forenſibus, quod quatuor comprobant teſtes, vel etiam duo;
 cur de eo dubitetur, quod æquè ſeculi Sacerdotes, Religioſique cuncti teſtan-
 tur? Prudentia inter homines ducitur, ſi quis intelligens ſe ab hero dimitten-
 dum, præoccupet, & Dominum ipſe prior dimittat. Ego ex annis, & infir-
 mitate, ex ijs, quæ in ceteris mortalibus video, intelligo propè eſſe, vt à Mun-
 do dimittar: me igitur ipſe præcipiam, ſaltem vt teſter Dominò me duro, in-
 tolerandoque ſeruiſſe. Si beneuolentes ad Religionem concedunt, ut bene vi-
 uant, ego valetudinarius adibo, vt bene moriar. Nam id demum eſt ultimum
 quò cuncta referuntur. Erit quippiam tolerandum? Eâ cauſa accedo. Valebit
 ad firmitatem præuidiſſe, quæ imminet dura. Fortè non uſque adeò ſentio vo-
 luntatis impulſum? Stabilius eſt conſilium, quod intelligentiæ luce, rationumque

Hift. Soc. Ieſu Tom. 4.

T

vi

131
Vetre, & Nu-
mannæ Schola-
rum initium.

132
Item Conchæ.

133
Sodalitas B. V.
Vallifoletæ Ma-
driti, Belmon-
tis Romanæ
aggregantur.

134
Compluti mo-
ritur P. Petrus
Manricius.

135
Eius vocatio
mirabilis.

136
Literæ quibus
rationem reddi-
quare Religioni
te addixit.

vi suscipitur : quia tempore elanguescit commotio , rationes diutius manent , Voluntates adolescentium , quia hi carent experientia , nec admodum rationum momenta perpendunt ; solet Deus vehementius pellerè . Id mihi satis est , quod sæpe numero sincerè , nullaque perturbatione commotus perspexi , haud rectum me iter tenere : ac prorsus expedire , vt ad Religionis ductum me applicem . Hac , & multò plura in ea epistola persequutus , Idibus Ianuarij Anno millesimo quingentesimo septuagesimotertio ingressus , qualem mente præceperat , sanctitate plenissimam vitam instituit . Sub Crucifixi effigiem , quam habebat in cubiculo , scripsit : Quoniam mortuus es , sepelire : alioquin malè olebis . Vt significaret Religiosum , qui per discessum à mundo mortuus est ; nisi sepeliatur in intima sui , ac peccatorum suorum cognitione , ac perfecta humilitatè ; fore , vt malè oleat , vitæ exempla non religiosa præbens . Quod ipse ne committeret , illud ante oculos sibi monumentum statuerat , inque mortis cura viuebat assiduè . Eam ob rem summo labore in libellum versiculos è psalmis retulit , & Sanctorum dicta insignia , quibus nouissimo tempore siue legendis , siue audiendis ad agendum cum Deo , & curam omnium grauissimam excitaretur , vt fecit : eoque opportunius , quòd diem excessus sui aliquot ante diebus præuidit , prædixitque . Petijt à moribundo Dominicus Ferdinandus , qui modò ei famulus , iam conseruus in Christo , vt cum ad Dei conspectum venisset precaretur , vt ipsum quoque ex hac vita placeret abducere : quod Pater recepit sese facturum . Paucis post mensibus Dominicus Madritum translatus , Franciscum Porrium in Madritana curia causarum Societatis procuratorem comitabatur : à quo dum simul aliquando eunt , interrogatus , num satis valeret , quòd mæstior videbatur ; respondit : quartum iam ire mensè , nec Patrem Manricium promissa complere , vt solutionem sibi quoque è vinculis corporis exoraret . Eoque die se in matutina precatatione , & dum sacrificio adesset , miserias huius vitæ reputantem , summissè precatum à Deo , vt vellet famuli sui fidem exoluere . Hos inter sermones ad Collegium reuertuntur . Continud Frater decumbit , atque octauo Idus Maij diuinis mysterijs communitus , vt optauerat , Patronum , quem secutus erat ad laborem , secutus est ad mercedem . Insignem operarium amisit Prouincia Bætica , Ignatius Fonseca vir in primis religiosus , prudens , moderatus , caritate flagrans , post diuturnam Nouitiorum institutionem , alibique , & Villaregij , Cordubensisque Collegij rectionem , ad regendum Hispalensè translatus , magno omnium dolore Kalendis Decembris decessit . Ex Oppido Guadix in Bætica honestis ortus parentibus , Salmanticæ cum studeret , iam tum vitam pro Christo , & vtilitate proximorum fundendi cupidus , Societatem , spe potissimum adeundi Indias , adamauit . Septimancas paulò post quàm ingressus fuerat missus ad Tyrocinium , Anno millesimo quingentesimo quinquagesimooctauo , quo primùm die peruēnit , vbi cubitum fessus abiit , crepitem verberantis se in proximo cubiculo Fratris audiuit (fuisse Toletus fertur , qui dein fuit Cardinalis) atque idem præstandum sibi ratus , flagellum & ipse expedit . Nec multò post iterum à Fratre tumultus verberum personat : iterum hospes responderet . Tertid demum ille præit , hic tertid sequitur . Felicia testā vbi tam suauiter virtus ad aspera per exemplorum blandicias rapit : nec solùm torporem segnibus excutit , & robur integris excitat , sed & fessis vires instaurat , elaborans è cruciatu quietem . Id potuit , quàm Fonseca ad Christi militiam generosum pectus afferret , ostendere : quod clariùs deinde perspectum est , cum , familia propè vniuersa decumbente , Culinam exercens , totum mensè nunquam in lectulo fessā membra reposuit , quòd prompta in omnes horas subsidia agrorum haberet . Demum breui non excellens modò discipulus , sed & magister enasit . Eo maximè tempore , dum Nouitijs præerat , indulgebat animo suo , caelestium commercio largiùs fruens , atque inter sacrificandum , quod in priuato faciebat facello , duas horas ferè quotidie in sacrosanctis illis excessibus permanens . Fuisse gratam Numini eius consuetudinem , quæ indè referèbat adiumenta proximis , testimonio sunt . Villaregij homini periculosè calculo laboranti , ac propè deposito , valetudinem ita

137
Sapiens, ac
pium monium.

138
Sui obitus diem
prædixit.

139
Dominico Fer-
dinando mor-
tem se impe-
tratorum pro-
mittit.

140
Ignatij Fonseca
mors, & virtu-
tes.

141
Calculo labo-
rantem oratione
liberas.

impetrauit; vt eiecta statim noxia materia, annos plurimos superfuerit, nunquam postea eius generis morbo tentatus. Ibidem Patrem Garziam Rodericium dolores inuasere acerbissimi: quem Fonseca dum inuisit commiseratus: En, inquit, rectâ ab eo ad sacrum Altare pro te rogaturus; & quanquam æger respondit, vt non precaretur dolorum sibi leuamentum, sed ad perferendos patientiam; tamen quantum in sacrificio procedebat Fonseca, tantum dolorum sæuities mitigabatur: adeo manifesto sensu; vt æger mitteret vnum è Fratribus spectatum, quem ad locum sacrificij Pater venisset: eoque renunciante iam ad eum venisse locum, vbi priuatim Sacerdos orans, quos libitum est Deo commendat; continuo quod reliquum erat dolorum abscesserit: nec postea, quamdiu Pater vixit, redierint. Alia de genere hoc narrantur. Nec minus mira fuit medicina, quam militis non corpori, sed animo fecit. Hispali homo ferox ab vno è Sacerdotibus nostris in confessione, quod nollet legitimè satisfacere, non absolutus ad Fonseca Rectorem pergit, agrè sui præ ira potens, mirari se infremens, quod rustico illi Confessario pugionem non centies adegerit in viscera. Fonseca supra insitam facilitatem eò blandior, quò miles magis furebat; cum quadam liberalis animi excelitate: Ades dum, inquit, confessionem ipse excipiam. Vbi totum ille virus euomuit, sensim Pater exorsus, & ad seueram paulatim increpationem delapsus, diuina aspirante vi, glaciem duri pectoris in fluium lacrimarum soluit: cognita suorum grauitate criminum totum se potestati Patris permisit, mitiorque agno recedens, qui accesserat leone ferocior, emendatiorem indè vitam ad finem vsque peregit. Sed quàm hoc lenitatis amabile exemplum est; tam illud iustè indignationis formidandum. Eadem in Vrbe homo prænobilis, mulierem antè fratri suo nuptam vt duceret, adulterinas Româ literas abstulit. Cognouit id Hispalensis Prouisor, indignoque flagitio effiaciùs prohibendo, iussit eum hominem cum Rectore Collegij consultare rem. Vbi adfuit, & garrulitate magnifica ad suam libidinem distorquere Patrem tentabat; is solenni sua mansuetudine, ac religiosa modestia ostendere facultatem, quam proferret, haud dubiè illegitimam esse, furtimque, & iniustè ereptam: neque per eam contrahi tales nuptias vilo modo licere. Contra ea argumentari, altercarique procus: tandem cum proficeret nihil, truculentus, & minitabundus vim corripit execrans, deieransque matrimonium illud, quibus quibus inuitis, perfectum iri. Tum Pater graui, ac seuro vultu: Atqui ego, inquit, Dei nomine denunciatio impendere atrox supplicium tibi, & qui id tibi negotij foverint. Non absuit comminationi fides. Haud multò post eo nobili ad fores amasæ stante, cursu illuc defertur Aethiops licitorum manus euitans: quem statim recipi domum, & oculi nobilis iussit, quia erat amici sui mancipium. Clauso die Aethiopem proripere se volentem prohibuit amasa, ac malè insuper verbis accepit. Cuius ille rei dolore percitus, nocte intempesta feminam aggressus, repetito sæpius pugione confecit: tum ad eius confobrinam versus, quæ matrimonium maxime tractabat; & ipsam lætiferis plagis confodit: cui tamen ad confessionem vita superfuit. At ipsi proco subinde nuncius affertur Onerariam, in qua totam penè suam rem ad Indiam negotiationis causa transmittabat, perijsse: omnibus diuina iudicia cognoscentibus, & salutari terrore concussis. Fidelem quoque amicam, & propugnatorem Societati mors Madriti rapuit, Nicolaum Ormannetum Pontificium ad Regem Internuncium. Vel ex hoc licet metiri, quàm sapienter religiosas tractaret causas. Non multò ante obitum à Prorege Barcinonensi rogatus, vt curaret Iosephum Ayalam traduci Madritum ad conciones; statim Alphonsum Sandoualium Madritano Collegio Præfectum super ea re allocutus, dixit sibi quidem nullo modo probari, vt Religiosi homines quærerent ex vno loco in alium migrationem: nam id contumaciæ genus esse: seque super Proregis postulato ad Præpositum Generalem scripsisse adeo languidè, vt latam portam relinqueret liberæ eius voluntati ad id decernendum, quod maxime consultum censeret. Ipsi verò Proregi respondisse, cogniturum se nunquid obstaret, cur Ayalam minus expediret Madritum acciri. De reliquo absurdum sibi

142
P. Garziam Rodericium dolores oppressum sacrificio perfectè sanat.

143
Ferozem militem ob negatam sibi absolutionem ad confessionem disponit, & absoluit.

144
Inualidum matrimonium contrahere volentis, diuinam ultionem denunciat.

145
Denunciata eueniunt.

146
Nicolaus Ormannetti Nuncij Apostolici mors & laudes.

147
De Religiosorum migrationibus non à secularibus, sed à proprijs Superioribus dispendium.

admodum videri, in transferendis Religiosis hominibus vias alienas, atque extraordinarias iniri. Quod ad religiosum bonum spectat nequaquam hunc, vel illum ambire, vel præferre locum, sed in eo libentissimè degere, vbi Moderatores collocent. Hoc caput aiebat se Proregi scripsisse, vt cognosceret erratum suum, & ab eiusmodi curis abstineret in posterum. Deinde vehementer cœpit Sandoualio necessitatem ostendere obedientiæ in Societate ex parte omni perfectæ, vt Apostolicis functionibus cum fructu, & recto exemplo se impendens, nequaquam sineret alio quopiam auerti. Id docuisse Fundatorem Ignatium, & id curæ potissimum habuisse, vt hunc in ea spiritum ingeneraret. Mortuo Ormanetto, inter eius scripta, libelli inuenti sunt quidam, quos homines turbulententi è Societate, & infideles filij suam contra parentem obtulerant. Qui quoniam nunc primùm prodire in lucem, multisque deinceps annis hanc Domini Nauiculam infanis tempestatibus agitarunt; operæ pretium est fontem mali aperire. Incesserat desiderium in quorundam animos Hispanorum, habendi caput in Hispania, à quo pendèrent. Causas afferebant rectæ administrationis opportunitatem. Nam, quanquam viuo adhuc Ignatio Commissarius fuit in Hispania Borgia, & post eum sub Lainio Araozius; tamen his nonnisi, quæ Prouincialium, erat potestas: eò duntaxat amplior; quòd ad plures Prouincias pertinebat. Itaque tantùm ad dissidia inter ipsos Commissarios, & Prouinciales valebat: tamen quanquam suspicionem aliquam mouit Araozius, & rumor fuit libellos per eum Regi oblatos ante hanc diem; tamen id certum est, si quod vnquam fuit vlcus, non ante Euerardi tempora erupisse. Causa maturitatis fuit præcipuè duplex: altera quòd turbæ in proxima Congregatione generali quorundam animos exacerbarant. Deinde quòd per id tempus reformandis quibusdam Religiosorum ordinibus Rex, cum auctoritate Pontificis, insistebat, & Commissarios illis cogitabat imponere ex nullo capite externo pendentes. Hinc filij illi degeneres ingressi spem suis querimonijs locum fore, & præclaro hoc conscisso corpore sædum posse monstrum creari; perlongum scriptum Nuncio Ormanetto, eiusque breuiarium Regi, ac Præfidi regij consilij offerunt, additâ epistolâ, in qua, suum scilicet boni publici studium contestati, grauitatem causæ commendabant. Tria accusabant in Societate. Primum inæqualitatem graduum: eam esse multarum iniquitatum originem, & amaritudinum, tentationum, defectionum, dum alij alios vident sibi præferri virtute, & literis inferiores. Coadiutores temporales, quantumuis virtute abundant, nunquam peruenire ad professionem: ac Generalem tantùm ex relatione hunc in Coadiutoris, illum in Professi gradum collocare: planè incommodissimè, eum fieri possit, vt Prouincialem, eiusque Consiliarios odium, seu qua alia perturbatio fallat. His incommodis obuiam iri posse, si post certum tempus, omnes, etiam temporales Coadiutores, ad Professionem recipiantur: neque eos eligat Generalis, qui paucos nouit, sed Prouincialis, & maior Professorum in quaque Prouincia pars. Deinde querebantur de ratione Superiores eligendi. Nam cum Generalis tantùm ex acceptâ à Prouinciali notitia, paucisque alijs cunctos eligat; necessariò sæpè aberrare, cum ipsemet homines ignoret. Quin fieri posse, vt Prouincialis odio, vel studio Generalem minus sincerè edoceat: atque adeo ijs, quos inferiores minimè velint, administratio demandetur, sub quibus, quoniam pacto possent proficere? Cumque Rectoribus definitum spatium nullum sit, multique longum dominantur; fore tempus, cum Præfecturæ perpetuæ sint, contra Concilium Tridentinum. Ergo Prouinciales suffragijs Prouinciæ, Rectores suffragijs cuiusque Collegij eligendos ab ijs, qui quartum annum in Societate peregerint: & Rectores, vti Prouinciales, tertio quoque anno creandos nouos. Querebantur postremò in dimittendis è Societate grauissimè peccari, cum leuissimâ causâ multi dimitterentur. Quare non eiiciendum quenquam, nisi cuiusque Collegij, domusue suffragijs. Hæc erat scripti summa, & apparebat auctorem non indoctum, sed grauissimè perturbatum, & Societatis legibus, atque institutis insensum esse. Auctor ignoratus est. Neque hæc curam admodum granem

Patri-

148
Libelli contra
Societatem ab
Ormanetto sup-
plesi.

149
Eorum libello-
rum causa.

150
Commissarij in
Hispania qui,
& quantæ au-
ctoritatis.

151
Tria crimina
Societati ab
ipsis Socijs ob-
iecta.

Patribus iniocere : quippe quæ non ad immutandam Societatem, sed funditus destruendam, ac nouam prorùs formandam religionem pertinebant : quod nullo modo vero simile erat quenquam attentaturum. Ex ea solùm parte metum faciebant, quòd capiti præficiendo ab Generali seuncto viam præmunebant : quod præcipuè Dionysius Vasquius moliebatur. Nam cùm is pacis, & tranquillitatis causa ex Italia fuisset remittendus in Hispaniam; adeò dolorem impatienter tulit, ut in consilia periculosa prouerit. Ergo, tanquam de accepta iniuria, se contra Euerardum, & Palmium, quem suspicabantur homines perturbati Nationi Hispanæ aduersum, vlturus, libellum scripsit in hanc sententiam. Necessè est, vt Societati Hispaniensi suus adsit propriè Generalis. Nam si vnus capitis membra sint Italia, & Hispania, & reliquæ Prouinciæ; cùm tam exacta sit obedientia in Societate, & quosuis ad loca etiam infecta hæresibus, vel iuuenes mittat; feri poterit, vt indè interdum redeant in Hispaniam, & hæresim importent. Quin etiam feri potest, vt vel Generalis, vel aliquis Assistentium hæresis inficiatur : cùmque obedientia in Societate cæca sit; irrepat in Hispaniam, sub obedientia obtentu, hæresis. Deinde ex coniunctione cum Italia, communique Generali, id tantùm lucratur Hispania; vt pecuniam cum dolore dominorum, & operarios cum detrimento suarum Prouinciarum, quæ eos molestijs, & sumptibus magnis aluere, Generales transferant in alienas oras, atque ipsi Hispaniæ, & Indijs desint subsidia. Indè etiam fit, vt cùm quis periclitatur, ne veniat in sacrum Quæstorum fidei iudicium, quamuis suspectus in fide sit, & notatus hæresi, & flagitiosus; non luat penas, sed traducatur ad aliena regna. Quòd si quid prodest Romæ esse Generalem, ad tractanda cum Pontifice, quæ ex vsu in dies se offerunt; id poterit Societas Hispana per Procuratorem consequi. Nec verò Societas est vti ceteræ Religiones, quæ paucissimis rebus à Generalibus pendent. Nam hîc Rectores, Prouinciales, Visitatores, horumque Consiliarios Generalis constituit: idem ad Professiones deligit: idem ad sacros Ordines. Demum nihil est paulò grauius, quòd ab illo non pendeat. Quæ cùm per literas tractanda sint; primùm literæ nunquam res satis exprimunt: deinde suscipiuntur impensæ grandes: ad hæc cognitio ex paucis capitur, qui quod libitum est efficiunt. Ita peccata committuntur ingentia, eo quod is, qui res decernit, rerum statum Hispaniensium ignorat: & rerum agendarum opportunitas excidit, quòd in articulo rei conficiendæ non adest potestas. Et quanquam Fundator Societatis genus hoc administrationis instituit; eius tempore tolerandum erat, quòd pauci tunc erant Socij, eique planè perspecti: nunc autem satis apparet intolerandum esse, cùm tantùm Sociorum numerus, & negotiorum creuerit; vt omnino nequeant ab vno cuncta administrari, idque per cognitionem ex literis. In alijs Religionibus, præterquam quod pauca ab Generali pendent; ipsæmet suos Religiosos coram inuisit, & consolatur, & vindicat innocentium iniurias, quas à Præsidibus acceperit: at in Societate semper desiderat Romæ Generalis, nunquam eius faciem intuentur Hispani, totum per scripta conficitur, magno cùm periculo famæ; neque vnquam vindicantur inferiorum iniuriæ, & tyrannicæ vexationes: nam quicquid Præpositi nunciant, id demum fit. Etiam cùm Rex ad Indias, vel in alias oras mitti operas iubet; continuò occidunt non adesse Roma potestatem: præteritque tempestas, & Rex obsequio, regna subsidio fraudantur. Ad hæc cùm creandus est Generalis, adeunt Romam Hispani Patres: postque sumptus, ærumnas, pericula maxima; eam ob rem tantùm eunt, vt audiant contumelias nationis Hispanæ, vel certè vt testes modò sint rerum, quæ geruntur. Nam cùm Italiæ, ceterarumque Prouinciarum Electores coniuncti superent numero, quodcunque placitum fuit, efficiunt. Quin & assentationes, & dona adhibent, vt votorum suorum compotes fiant: quod apertè in proximo generali conuentu perspectum est: idemque atque adeò deterius creditur fore imposterum: quia vnus Assistentium, is, qui Italiam procurat, intus Generalis, & per quem plerisque in rebus regitur, magnas iecit radices ad Generalatum

152

Dionysius Vasquius præcipua turbationum pars.

153

Conscripti ab eo libelli argumentum.

tum aucupandum : atque is manifestus est Hispaniæ, & Hispanorum hostis, & multa eorum commoda impedit. Quæ cum ita sint, supplicatur, vt à Pontifice potestas impetretur Hispanorum habendi conuentum in Hispania, vbi Generalem sibi creent è suo corpore: vel Pontifex concedat Regi, vt sine Congregatione ipsemet eum eligat, & nominet; vel certè id agatur, quod Fundator, & Generalis, qui ei successit, instituere, vt fit in Hispania Commissarius, qui ex Italia non pendeat, vt incommoda, quæ dicta sunt, remoueantur. Hac Dionysius, seu quis alius (neque enim disertè nomen est proditum) cum scripsisset, ostendit per amicitiam, fortè sollicitandi studio, Petro Ribadeneiræ: qui grauius commotus, cum acerrimè verbo contradixisset, quo planè suum homini errorem aperiret, sententiam suam accuratè scripto & ipse comprehendit. Societatis Institutum, inquit, sicut aliarum Religionum ab Sede Apostolica probatarum, non est hominis inuentum, sed Dei, qui solus nouit genus obsequij, quod ab quoque suorum famulorum cœtu velit: proque temporum varietate varios ad suam vineam operarios, alios aliorum operum causâ mittit. Itaque vt operariorum est sequi Domini voluntatem; sic Religiosi cuiusque ei inhære spiritui, quem singulis Ordinibus à principio Deus tribuit. Ille enim est veluti canalis, per quem, quasi è fonte, diuina dona ad Religiosos permanant: quo sublato, etiam diuinus feruor tollitur. Societatis Instituta, saltem in rebus præcipuis, & quæ pertinent ad ordinis naturam, non dubium quin Ignatius parens diuinitus hauserit. Nam, præterquamquod nunquam prudentia, aut scientia humana potuisset, quæ decreuit, consequi; constat ex eius libellis multas habuisse diuinas reuelationes inter Constitutiones condendas: & ipsemet Patri Lainio hoc idem affirmavit. Ergo germani tanti parentis filij magnificerè, quæ ille scripsit, debent, venerarique, tanquam dona Dei, ac se veros probare filios, leges ab eo conditas, spiritumque, & modum regendi traditum fideliter conseruando. Post Beati Parentis finem, tres ad hanc diem habiti sunt generales Conuentus: atque in his omnibus Constitutiones, tanquam rem cælitus concessam amplexi sunt præcipui totius Societatis Patres: eo studio; vt cum in secundo Conuentu quædam ab Hispano homine immodici zeli scripta cœpta essent recitari, in quibus Instituti natura labefactari videbatur; vniuersus consensus obstruxerit sibi aures, & exclamarit: Comburantur literæ, comburantur. Quid verò tam præcipuum in Societatis Institutis est, quàm administrationis forma vno sub capite, cum tanta potestate cunctis in rebus vt cum Societatis corpus vna ex parte maximè dispersum sit locis vniuersi terrarum orbis, ex altera maximè coherens, compactumque sit, propter vnitatem, & influxum eodem ex capite, & eundem vbique spiritum, animum, & agendi modum? Igitur si totum Societatis bonum in eo est, vt sequamur Dei ductum, lucemque primam Ignatio Parenti nostro impertitam; clarum est graue scelus esse noua moliri, venerationem, amoremque, quem tali parenti debemus, violare, auctoritatem tot, taliumque vniuersalium Congregationum damnare, & contumelia afficere. Quæ peccata eò sunt grauiora; quò clariùs contra diuinam prouidentiam sunt. Nam cum Deus hac regiminis formâ propagarit Societatem totum per Orbem terræ, magna cum sui nominis gloria, atque vtilitate Ecclesiæ Sanctæ; profectò significat eam, qua via creuit, & fructus fecit, eadem conseruari debere. Ad hæc, vt in Confirmationis diplomate dicitur, instituta Societas est potissimum ad defensionem fidei, atque propagationem. At si Societas vnum haberet per se caput in Hispania; neutrum efficeret: neque cum Hæreticis ad defendendam fidem dimicaret, neque cum Indijs Orientis, & Iaponia, vbi præcipuè propagatur ad Ethnicos fides commercia haberet: tantoque Sancta Ecclesia subsidio, tot animæ salute fraudarentur. Hęc autem Hæreticorum, Ethnicorumque conuersio ea est, quæ maximum nomen Societati tota in Ecclesia Dei peperit, cum tam laboriosum, & salutare negotium enixius, quàm Religiones aliæ, susceperit. Neque aliæ Societatis occupationes, tamen sanctæ, & fructuosæ parem habent admirabilitatem. Atque adeò decus est ingens Hispaniæ, eius filios non ad auri,

argen-

154

Petrus Ribadeneira verbo, & scripto libellum conseruat.

155

Præcipua ex Instituto S. Ignatii diuinitus accepit.

156

Constitutiones tanquam cælestes à Societate semper habitæ.

157

Societati sub vno esse capite maximè conuenit.

argentine fodinas, neque ad quærenda terrenis Dominis regnâ; sed ad fidem Christi, & signum Crucis tam remotis regionibus, ac barbaris gentibus inueniendum è patria egredi: neque solum conseruari integram in Hispania, sed alibi terrarum ad integritatem reuocari, alibi conseruari catholicam fidem eos per homines: qui si mansissent in Hispania; vni è numero essent, ignoti, atque obsecuri, de quibus vti de alijs plurimis sciretur. Super hæc cum Professi quartum votum ad eiusmodi præcipuè missiones concipiant; si Hispani haberent suum in Regno Præpositum à Pontificis Romani vsu segregati; id votum inane foret, meritumque ex eo, & fructus periret. Quod tamen nunc maximè est necessarium; cum se tam multi à Christi Vicario seungunt. Nec verò Christus Dominus Sancto Iacobo, neque Ecclesiæ Hispaniensi; sed Petro, eiusque successoribus dixit: Rogauit, vt non deficiat fides tua; ac propterea neque tam securi esse possumus, si Præpositum haberemus in Hispania, quàm cum apud Petri successorem habemus. Ipse quin etiam æternus Pater, cum, vnâ cum Filio Crucem gestante, apparuit Ignatio ad sanctam Urbem appropinquanti, dixit: Ego vobis Romæ propitius ero: vt significaret, quanquam toti Societati propitius erat futurus in terris, atque Prouincijs omnibus; tamen futurum præcipuè Romæ, vbi resideret caput, ex quo Societas tota pendèret. Vt planè abscindere hoc caput velle, & aliud statuere, nihil sit, nisi velle intercipere hunc cælestem influxum, redde- reque tantam Societatis partem, quasi emortuam, ac proiectam, indignam patrocinijs singulari, cuius in hac tam indulgenti, benignaque pollicitatione aded fidum pignus est. Non enim aliunde ad hanc diem fluxit benignitas illa tam insignis, ac peculiaris summorum Pontificum aduersus hunc Ordinem: quam profecto conseruare benignitatem, & alere nostra quamplurimum refert. Alendi autem duæ sunt viæ. Altera est opera, quam Societas Summis Pontificibus in conuersione Hæreticorum, atque Ethnicorum strenuè nauat. Ex quo fit, ut quasi pro sua cohorte habeant, vt, audiente me, Lusitano Oratori Pius Quartus dixit: & Farnesius Cardinalis solet dicere, cum quis ingreditur in Societatem; debere ei Pontificem, tanquam suo militi, stipendium pendere: & Iulius Tertius dixit sibi Societatis operam necessariam esse. At hæc alenda Sanctissimi Domini benignitatis via Societatis Hispanæ, si se à cetero corpore auelleret, nulla, vt supra demonstraui, restaret. Altera via est præsentia nostri Præpositi sancta in Vrbe. Quodque multas graues causas Sedis Apostolicæ Societas tractat in Concilijs, in bellis, vbicunque vsus postulet, quæ item via obstrueretur. Neque dicas fuisse initid tutelam hanc necessariam: iam Societatem stare posse per sese: nam planè fallum est: indiget enim adhuc Pontificijs firmamentis, quæ in dies Sanctissimi Patres subministrant. Hinc ipse Pontifex restituit nobis Institutum libertatem, exemit nos ab Episcoporum ditione in supplicationibus, ab visitationibus fratrum, alijsque beneficijs spiritualibus ornauit. Dedit nobis tam benignè Toletanam domum: & tria millia aureorum nummum, quæ ipsi debebantur, donauit: & Prioratum Collegio Barcinonensi, aliaque beneficia Salamanticensi, & Complutensi: idque totum, propter eos è Societate, qui degunt, eique inferuunt Romæ. Multos præterea habemus aduersarios, qui nos numero, potentia, antiquitate, auctoritate, meritis opprimerent, nisi sub alis Christi Vicarij tegeremur. Quid verò illud quanti tandem faciendum est? Conseruari in Societate decus illud summæ confessionis, quæ eam ex tot Nationibus constatam omnibus gentibus admirabilem reddidit: multisque siue alumnis, qui tantum ob eam rem illi se adiungere, siue patronis, ac defensoribus auxit? Qui pro manifesto insigni, illustrique diuini operis nota habuerant tantam conuenientiam: cum viderent vnum cor in filijs tot matrum, vnâ animam, vnum, idemque nolle, ac velle inter homines tam diuersarum Nationum? Quæ sanè illustrissima est beata vitæ imago: & quandiu persenerabit, etiam stabit Societas, eaque sublatâ; nitorem, ac decus suum amittet: nosque erimus sicut ceteri hominum. Quod damnum tantum est; vt nullis compensari queat commodis: quia hæc confessio intima est, penitusque naturam contingit, & continet rerum publi-

158

Societatis caput Romæ esse debet.

159

Quæ Pontifices reddant erga Societatem beneuolos.

160

De Societate honorificè dicta Pij Quarti, Cardinalis Farnesij, & Iulij Tertij.

161

Societas semper indiget Apostolicæ Sedis tutela.

162

Consensio, atque vno Societatis maximè propria.

163
Societati vnum
contuenit caput.

publicarum: cetera extrinseca sunt. Hac consensione restitimus aduersarijs, & Deo iuuante, vicimus: iamque minus inquietamur, quòd comperere, & prædicant, vno è Societate appetito, vniuersos insurgere. Hanc ob causam Constitutiones tantum commendant coniunctionem animorum, cor vnum, & animam vnam, iubentque, tanquam membrum putre, ac pestilens, recidi quicunque causam inter Fratres schismatum ferat. Quid ergo illi faciendum esset, qui non inter duos, paucosue fratres vnius domiciliij, aut Prouinciæ, aut Nationis; sed vniuerso in Orbe terrarum vellet membra inter se, contraque suum caput armare, destruere, & laniare hoc corpus tam artificiosè, aptèque diuina manu constructum; & monstrum biceps progignere, vnamque voluntatem, vnum cor, vnam animam in tam multa diuidere? Hæc qui attentaret; quid esset, nisi tartarea fax incendens, absumens, voransque quicquid est boni? Nam quæro, si alterum caput in Hispania statuatur; eiusdem ne potestatis sit futurum, atque Romanum, an non? Si eiusdem; fortè deterius illo potestate utetur: quia cum præsens sit, magis studio, priuatique affectionibus commouebitur, quæ non item ciere solent longinquos. Si potestatem ei mutilem, auferimusque Prouincialium, Rectorum ceterorumque Præsidum creationem; tum verò Societas deterior fieret ordine quouis dissoluto: tum ambitio, presensatio, subornatio, inuidia, detractiones, falsa testimonia, factiones, coniurationes, & cetera id genus mala magno agmine irrumperent: ipsique Præsides humana formidine, studiisque priuatis, & inanibus respectibus occæcati, huc atque huc traherentur: quæ vna causa satis esse posset ad vnum caput retinendum: ne quæ in alijs quibusdam cœtibus videmus, ac deploramus incommoda, nobis accersamus. Principijs obsta. Nam si oculos ad solutiorum quosdam Ordinum conuertamus, sensim, pedentimque videbimus tam longè à spiritu prolapsos primo; ut iam alij sint, & planè mutatus sit color optimus. Et tamen in eiusmodi Ordinibus, in quibus fieri non potuit, quin & longinquitas temporum, & multitud Religiosorum multa, & graua schismata, & scandala afferret; nunquam eò ventum videmus, ut duplicanda capita fuerint. Et nos ipso initio, rebus, per Dei gratiam, rectè procedentibus, quicquam istiusmodi attentabimus? Non ne facilius est vnum idoneum Generalem Præpositum, quàm duos inuenire? Et ex vniuersa Societate, quàm è sola Hispania? Age verò, cur potius suum sibi caput velit Hispania, quàm Italia? quàm Germania? quàm aliæ Nationes? Iam non biceps monstrum, sed Cerberum, aut Hydram, & si quid est magis prodigiosum efficiemus. Quid quod ne Regno quidem expedit hoc fieri dissidium. Nam cum in Italia, & Belgio Rex tantam habeat ditionem, ibique necessarij sint, non qui armis solum contineant in officio populos, sed etiam qui incorrupta doctrina, & rectis exemplis; non ne planè absurdum foret tantum campum nostris hominibus inuandæ Ecclesiæ claudi? Clarum est quid in Belgio, quid Mediolani, quid in Sicilia, quid Neapoli Hispani fecerint. Adde quòd bonorum virorum ex nostro genere inter eas nationes vsu, & consuetudine vehementer mitigatur illa communis nominis Hispani inuidia. Et planum fit, quamuis Hispania multos ferat asperioris ingenij; tamen etiam multos ferre tractabiles, faciles, pios. Quæ omnia lucè clarius ostendunt, nihil noui tentandum. Est etiam cur hoc tempore minus conueniat, post nouissimum generalem Conuentum. Nam si nunc Hispani sibi propriè Generalem postulent; nemo erit quin existimet, id agere eos ex perturbatione, ac dolore acceptæ iniuriæ, ad vindictam, & ambitionem pallio zeli tectam: atque esse inquietos, superbos: qui velint semper, instar olei, superstare, neque norint præesse, quòd sint supramodum imperiosi: neque subesse, quando nolint quenquam pati superiorem. Ac simul enertorem exemplum humilitatis, & patientiæ, quod nos, qui interfuimus in ea tempestate, præbuimus: periretque fructus, quem de corde bono, & optimo fert patientia. Nec verò Pontifex, cum in creatione huius Generalis auctoritatem suam interposuerit, eumque, tanquam suam rem, protegat, ac defendat; vilo vnquam modo pateretur tantam illi contumeliam irrogari, ab eoque rebellare Hispanas Prouincias.

nuncias. Itaque cum Deus, quem habemus Generalem, haud dubie dederit, futu- que ritè, ac liberè electus, receptus, & delatà obedientià comprobatus; habeamus eum loco Dei, illique, ac Deo subditi sumus. Non enim potest non esse contra Dominum, quod est contra eius Ministrum, & totam Societatem. Nec, si qui hoc tractarent, possent non ire contra conscientiam suam, cum ipsimet obsequium ei detulerint, & obedientiam voto professi sint. Apparet igitur neque hoc tempore, neque planè vlllo hanc rem attentandam, nec posse huiusmodi motus ex recto zelo, sed solum ex perturbatione, dolore, & offensione suscepta nasci: nam ratio vera nulla potest subesse. Neque enim dici potest auctum Sociorum, & negotiorum numerum id postulare: cum Ignatius cuicumque multitudine, ac posteritati Instituta conderit, & prouiderit augendam Societatem, & viderit suo tempore fufam latissimè: neque ignorarit posse in ea esse non bonos. Nam periculum, quod timetur, ne fortè si Generalis alienigena sit, irrepant in Hispaniam hæreses, inane, ac futile est. Neque rectè instituta, prudentiæ est mouere, incerti periculi metu. Gregorius Tertiusdecimus, cum restitueret Societati Professionis differendæ libertatem; hac est maximè ratione ductus, quod quamuis periculum foret, ne quando cum dedecore Sacerdotalis dignitatis quispiam è Societate dimissus mendicaret; nunquam tamen id adhuc euenerat. Neque æquum erat incerti incommodi metu rectum fructum intercipi, & cursum tranquillum Societatis abrumpi. Id ipsum valet in re presenti. In Germania, & Francia multi adhuc Hispani, cum earum regionum bono, nullo Hispaniæ detrimento, & quin potius magno decore elaborarunt. Quare nequaquam consentaneum diuino Spiritui estet trepidare timore, vbi nullus est timor. Meruere autem, ne pecunia, aut operarij extrahantur è Regno; planè absurdum est: cum regia decreta nunquam ita obseruata sint, quemadmodum postquam Generalem habuimus alienæ nationis: iamque alienæ Prouinciæ sobole sua instructa externa ope minus indigeant. Quod si quam opem adhuc præbuimus; ea paruo nobis stetit: magnum verò fuit adiumentum proximis, decus Maiestati diuinæ, nostræ Nationi, & Societati ornatum. Et fortè eam ob rem tam clementem erga nos habuimus cælestem fauorem; quod liberales fuimus in Sancta Ecclesia adiuuanda: eoque pro paucis operis, quas ad defensionem, & propagationem fidei extra Hispaniam misimus, Deus nobis tam insignes, atque idoneos alumnos submisit. Illud postremò, quod tantum vrgetur, non posse tam ex longinquo rectè administrari res; notitiæ defectu; nequaquam tantum incommodum est, vt vllum habeat momentum aduersus ea, quæ disputata sunt: neque planè incommodum erit vllum, cui non facile sit adhibere remedium, si Constitutiones seruentur. Hæc Ribadeneira cum Dionysio ostendisset; ita commotus est ille vir, nondum planè callo aduersus rectam rationem obducto; vt libellum, quem scripserat, tametsi iam exempla extarent, statim conperferit, certo consilio nunquam imposterum eiusmodi quippiam moliendi: sed, vt suo refertur loco, ad ingenium redijt. Haud leuis est mihi coniectura hoc anno gesta in Lusitania memoratu digna. Sed quia literæ omnes intercidere; nec nos in hoc opere, nisi comperta sequimur; narrationem ad res Indicas traducamus.

Initio Anni Salfettanæ prope Goam Ecclesiæ, Ethnicis rebellantibus, magnum subiere discrimen. Causa rebellionis ea fertur. Iam dudum Brachmanes, ac primores Ethnicorum instabant, sibi vt libertas restitueretur suos ritus impios palam, ac publicè obeundi. Id se impetraturum missus ab Idalcane in Lusitania Legatus, magna accepta vi pecuniæ, dicitur spondisse. Is nuper è Lusitania reuersus, ac re non impetrata, ac fortè ne tractata quidem, vt nulla est Barbaris mentiendi verecundia, respondit Salfettanis, egregiè ab se eorum causam gestam, ac Sebastianum omnia dedisse. Sed morte Proregis Roderici Laurentij, quem superiore anno sublatum in itinere demonstrauius, qui ferebat mandata, venisse literas in Gubernatoris potestatem, ab eoque supprimi: facile tamen intentatis armis exprimi posse. Probant consilium Barbari, arma repente corri-

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

V

ripiunt,

164

Satisfit contrarijs rationibus de statuendo in Hispania Commissario.

165

Ribadeneira rationes ita Dionysium conuincunt, vt ipsemet suum damnet libellum.

166

Lusitania res hoc anno mandate literis non sunt.

167

Indige res.

168

Salfettanæ Ecclesiæ turbines.

169
Prouincialis, ac
Visitatoris in
imminente ca-
lamitate præsi-
dium.

170
Collegij Mar-
gauentis angu-
stie.

171
Valignanus Bo-
realem Indiam
inuisit.

172
Bazaini, ac Da-
mani templa
excitat.

173
Io. Dix mors,
& laudes.

174
Valignanus
Goâ reuertitur.

175
Dominicum Al-
uarium mitte
ad Sinas cum
Socijs nouem
in Iaponiam
profecturis.

176
A Trauancor-
ienfi Regulo
multa impe-
trat.

177
Residencia in
Montanis Coc-
cincensibus insti-
tuta.

piunt, imparatos Christianos vexant, spoliant, mactant. Non dubium fuit, quin sedari in toto tumultus, si maturè occurreretur, non amplius ducentis militibus posset: sed ita cessatum est; ut non leuis manarit suspicio acrius Rebelles in Vrbe Goa bellum pecuniâ, quàm in agro armis facere. Certè, vbi tumultus increbuit, non desuere, vel è sapienciam profitentium numero, qui contenderent tantum motum causam iustam esse non nihil Idololatris indulgendi. Adeò occæcat animum cupiditas, & semper prodendo Christo pecunia sequestra est. Hinc multiplex Patribus labor, variumque certamen fuit. Alij Christianos ex hostili vastatione elapsos, omni spoliatos re, ac spe, in Goanis Pagis excipere, ac sustentare Collegij impensâ. Alij assidua inter capitis discrimina, & inter arma ad defendenda templa, coacti ex ipsis indigenis, vel Lusitanis præsidio, excubare. Prouincialis, ac Visitator conuicti, ac mouere omnia, ne delubra, & idola, impiaque cerimoniarum restituerentur. Ostendere quàm facillè sedari peruelles possint. Denique ijs, quorum intererat, cunctantibus, atque inter cetera exhaustum ærarium iactantibus, ipsimet tria aureorum nummum millia ad conducendos ducentos milites mutua sumpta tradunt: quo præsidio, quanquam etiam militum quidam, cum grauius nemo potentum virgeret, accepto stipendio in Vrbe substitere, defensæ Ecclesiæ christiana, ac motus magna ex parte compressi. Interim Marganenfe Collegium, quod intutum erat, atque ex vastatione anona perierat, vacuum factum, Socijs Goam reuocatis; tantum Antonius Accosta ibi, & suo in quaque Ecclesiâ Patre relicto. Rebus iam quietioribus, Valignanus ad visendam Borealem Indiâ partem egreditur, ducto secum Emmauele Texeira, quem Rectorem Bazaini, subiectarumque ei Collegio sedium præposuit. In Sede Sanctæ Trinitatis Salfetæ Insulæ quinque addidit Socios, qui ediscendæ linguæ operam darent. Bazainensis Templi edificationem iussit promoueri, valde incensâ Ciuitate ad opus iuuandum, & nonnullo subsidio à Præfate collato. Damani, cum pro templo adhuc fuisset Mesquita, Mahometanis erepta, iamque ruinam minaretur; noui Templi, summâ incolarum alacritate fundamenta posuit. Tanae Patrem Ioannem Diam præfecit, hominem septuagenarium, auroque, ac laboribus attrito corpore, sed virtute vegetâ, integrâque, quem paulò post ad sedes æternas Dominus euocauit. Venerat is olim cum Cosmo Turriano in Indiam ex noua Hispania: Xauerioque, ante susceptam Societatem, multo vsui fuerat, ac deinceps tot perseverarat annis Indicam vineam laborum assiduitate excolens, & exemplorum sanctitate fecundans. Visitator, Socijs vbique, & Christianis Indis admodum incitatis, Goam reuertit Vere ineunte, Dominicum Aluarium ducens, quem statim præfuturum in Sinarum Insula Machaënsi Sedi misit, cum comitibus nouem in Iaponiam perrecturis. Et quia proxima Autumni nauigatione ipse pariter statuerat in oras vltra Gangem trajcere, festinans adire Iaponiam; statim ad recognoscenda iterum austri-na Indiâ domicilia contendit. Impetrauit ab Trauancoriensi Regulo, ut duobus in Pagis, in quibus aliquot agitabant Christiani, sed moribus propè Ethnicis, quippe qui ade sacra, custode, ac magistro carebant, liceret singula templa extruere: vbi habere pios conuentus, preces facere, ac doceri possent. Ab Manaria arce, quia Præfectus asperrimè Christianos vexans, spoliisque, eamque ob rem Patres, qui miserorum patrocinium suscipiebant, accipiebat pessimè; duos Sacerdotes, quos ibi antè locarat in Christianorum Pagos transtulit. In Montanis Cocincensibus Vaipicoræ, nouam sedem ad Christianos Thomæos inuandos instituit, magnarum rerum initia, Bernardino ibi Ferrario, & Petro Aloysio Malabare, Sacerdotibus locatis. Eorum Christianorum numerus millia fermè centum explebat. Archiepiscopus (ut adhuc semper fuerant) natione erat Armenus, Abrahamus nomine. Iamque posteaquam Armenicæ Patriarcha Romano Pontifici obedientiam detulerat, hi quoque Christiani Romanam Ecclesiam cunctarum principem fatebantur: quanquam Nestorianismo nonnihil infecti. Sacerdotum inter eos numerabantur facillè centum, quos Catenares appellat, Chaldaicè preces, & sacrificia peragentes: quam linguam habebant in

in pretio, quanquam non multum intelligerent, latinè profus ignari. Iam-
dudum cupiebant Patres cum ea gente inire commercia: non solum quòd cum
inde usque ab Sancto Thoma, quem suum Apostolum prædicant, cuius &
Sepulchrum Meliapore ostendunt, christianam religionem tot inter barbaras
superstitiones obtinuissent, omni digni erant obsequio; sed etiam quia cum admo-
dum nobilis natio sit, auctoritatem conciliare poterat ad ceteras nobiles Indo-
rum nationes: quæ ideo horrebant Patrum consuetudinem; quòd eos promi-
scuo cum vilissimis populis usu, tanquam contaminatos existimarent. Quos ve-
rò Thomæ recipere, nemo erat posthac fastiditurus. Præterea cum indolem
hi admodum virtutis, doctrinæque capacem præferrent; educari indè poterat
præclara Sacerdotum copia ad Indiæ totius grauissimam inopiam subleuandam.
Itaque cum Romæ Gregorius Pontifex anno superiore eam gentem Euerardo
commendasset; is Visitatori: iamque Prouincialis, ac Rector Cocinensis beni-
gnitate; & obsequijs aliquam familiaritatem cum Archiepiscopo contraxissent;
ad eum Angamalam Visitator, cum decòris donis profectus, literas elicit; qui-
bus liberaliter potestatem faciebat Societati inter eos Christianos manendi, &
sua munia obeundi: populum simul adhortans, vt obtemperantem se cunctis in
rebus præberet. Porro locus optatissimus stationi ipsa erat Angamala. Sed quia
ea Vrbs duorum Dynastarum Ethnicorum ditioni suberat, quorum alter pare-
bat Zamorino hosti Christianorum acerbissimo; tutior visa in præsens, & ad mol-
lem aptior ingressum, Vaipicora Oppidum recens, ac prope Cranganorem Lu-
stanorum arcem Regi Cocinensi subiecta: qui tametsi non christianus; tamen
nunquam se asperum præbuerat. Nunc etiam acceptis à Gregorio Pontifice su-
per hac re incitatus literis, libenter concessit, vt ubicunque suarum terrarum
Sedem Societas poneret. Ergo excitata Ecclesia extempore, cui ab vera Cru-
ce nomen factum: indè ad alios quoque populos cæptum excurri. Obuijs ani-
mis, ac prompta humanitate exceperere Thomæ Patrum labores, eoque auidius
ad Catechismum ediscendum intendere curam; quòd Patres Malabaricâ editum
linguâ, quæ ibi vernacula est, euulgarunt. Hoc primùm anno vidit India libros
domi natos. Iampridem latinos typos Goanum Collegium ex Europa transfue-
ctos acceperat: sed Impressorum inopia non exercuerat. Verùm necessitate,
quæ semper quidem acris, & perspicax est, sed maximè ingeniosa, cum diuina
caritas exacuit, vrgente; frater Hispanus natione, Ioannes Consaluius nomine,
Malabaricas formas exedidit, quibus hoc anno primùm, non minore Indorum mi-
raculo, quam usu, catechismus editus est, alijs mox libris edendis. Malabaricos
fecit characteres: quòd ea latè per Indiam sparsa lingua sit. Canarinos moliens,
quia sermo ille angustis clauditur finibus, ac partim etiam difficultate operis, ob
literarum barbaram formam, ac sonum, destitit. Opportuna igitur etiam fuit
hæc aeditio ad Thomæ animos nouitatis gratia demulcendos. Inter hæc
Iulius iam mensis irreplebat, & properare Goam Visitatorem ad res componen-
das, & professionem Iaponicam adornandam necesse erat. Itaque ne longo in
circuito tempestiuitas periret; Meliapore terrestri perrexit itinere, cum Patre
Georgio Castrio, & Oliuero Toscanello suo comite, latitudinem totam Indici
Cunei secans, dissimulato tantisper habitu, ne in Ethnicorum, ac Maurorum
terris periclitarentur. Quin etiam, quòd sua ipsum quocunque in habitu infi-
gnis proceritas satis prodebat; suspectioribus locis, tanquam ægrotus, gestaba-
tur in feretro. Denique rebus Goæ, perque Indiam constitutis, duodecimo Ka-
lendas Octobris Malacam versùs discessit: quòd breui cursu, & prospero quarto-
decimo Kalendas Nouembris delatus, dum navigationis reperenda idoneam
tempestatem opperitur, Collegium ex materia non tam amplificandum, quam
propè de nouo ædificandum curauit: adèd angustum, malèque compactum, &
abnorme reperit. In Amboino Marcus Præcudus, dum reliquias Christiano-
rum, vt inter cuncta bellis infecta summo cum vitæ inuisit discrimine, vt Christo
Domino paruulos sacro fonte dederit; contracto morbo, eoque diu cruciatus,
tandem communitus supremis Ecclesiæ Sanctæ subsidijs ad Cælum plenus labo-
rum

178

Valignanus ab
Angamala Ar-
chiepiscopo
multa impe-
trat.

179

Rex Cocinensis
literis Grego-
rii XIII. motus
sedes Societa-
ti in sua dino-
ne concedit.

180

Catechismus
Malabarica
lingua primùm
impressus.

181

Io. Consaluius
primus Mala-
baricas formas
ad libros im-
primendos ex-
cudit.

182

Valignanus
Goam repetit
mutato habi-
tu inter infide-
les.

183

Malacam appa-
lit.

184

Collegium ma-
le materiam
renouandum
curauit.

185

Marcus Præcu-
dus in Amboi-
no moritur.

186
Eius labores,
ac laudes.

187
Tidoris Rex in-
uitat Lusitanos
ad arcem in sua
ditione exci-
tandam.

188
Arx occupatur
à Babu Rege
Ternatino.

189
Mox restitueretur.

190
Iaponiæ res.

191
Arimæ Andreas
Rex christianus
monitur.

192
Eius filius Ec-
clesiam perse-
quitur, ac tur-
bat.

193
Capralis Bun-
gum tendens
insidias sibi pa-
ratis euitat.

194
Funaium venit.

195
Et Aloysius
Froës Meaco.

196
Hic inuise
Neophytos.

197
Dæmoniæ
baptismo libe-
rat.

198
Capralis &
Froës Vfluquin
concedunt.

199
Vfluquin perse-
cutio.

rum, ac rectè factorum migravit. Septem & viginti annis sub Crucis vexillo exactis in religiosa militia, strenuus Christi ducis cruce cum sua sectator. Sedecim annis in Molucensibus Insulis infracto laboribus animo, inter crebra vite pericula, grauissimos morbos, in fame, ac vigilijs, ceterisque humanæ vitæ tormentis vixit. Cæpit non nulla spes in eo tractu meliorum temporum affulgere. Nam cum Rex Tidoris, quæ Insula est Ternati proxima, timeret sibi à Ternatino Rege Babu, vbi vidit ab eo Lusitanos Ternate eiectos; in Amboinum perrexit, inuitans, vt arcem in Tidore excitarent. Quòd cum iuissent Lusitani, pariterque Petrus Mascarenia, Socijs, post Prancudum, præfectus, cum altero Sacerdote; cæpere reliquas Christianorum per literas, & nuncios, partim etiam coram consolari, & confirmare. Sed ecce rursus extructum ab Lusitanis aggerem Babu obsidet. Iamque Nostri in vltimum venerant angustiarum, non inopia, sed fame pressi, cum Iorum hostium Iuncus, qui ad Ternatem cursum intenderat, vento resistente ad Tidorem compulsus, tanquam ab Cælo missum leuamentum attulit. Nec multò post ipsemet Babu inducias postulauit. Ita præter omnem spem ceptum propugnaculum stetit. Quidam petitas vtrò ab Ternatino inducias credidere, quòd seditiones populorum metueret, ipse impetio, ac potius tyrannidi ægerrimè subiectorum: alij quòd vellet planum facere, se non odio Lusitanorum bellum gerere; sed tantum, vt parentis cadem vicisceretur. Quam ob causam Goam quoque Legatum misit, per quem facti sui rationem exponens, addidit, Arcem ab se eò captam, vt Regis interfecto meritis daret pœnas: continuoque, si ille dederetur, eà cessurum, nec Lusitani Regis imperata minus fideliter, quam antè facturum. Cuius exitum rei, Deo volente, suo loco reddemus.

In Iaponia Arimanam Ecclesiam huius anni initio violentus turbatum maxime efflorescentem propè funditus perdidit. Andreas Rex superiore anno conuersus ad fidem, in eiusdem exitu anni, carcinomate in latere enato, excesserat; qui quantum ad ægrotum, exclusus Patribus, intromissi Bonzifuerant; persistisse in fide dicitur, & Crucem, quam illi Pater Capralis dederat, nunquam è manibus amisisse. Eo sublato adolescens filius Bonziorum instinctu propinquorum, & affinium minis in Ecclesiam irruit, Oratoria disturbauit, comminuit Cruces, populi magnam partem ad impietatem retraxit. Cedere in præsens tempestati coactus Capralis, iter Bungum intendit, diuinitus vt apparuit, ex via quam instituerat digressus: quod ni fecisset: in insidias, quas illi ad necem struxerant Barbari, incidisset. Funaium sub anni Iaponici initium attigit. Eodemque tempore Aloysius Froës Meaco reuocatus, vt tantisper labores temperans valetudinem afflictissimam recrearet, peruénit. Sed nullum est operarijs Christi otium negotio gratius. Subinde ad visendos circa Neophytos, cum Roccho Fratre abiit, atque inter sex & sexaginta Ecclesiæ ex eo tractu additos, fuit agricolæ filia, quæ septem iam annos ab Dæmone torquebatur. Hæc dum Aloysius audit confessiones, & Rocchus explicat catechismum, ad mentionem Christi pro gentis humanæ salute in Crucem sublati, extulit clamorem terrificum: insilire in ignem malle iactans, quàm ea audire. In tumultu, ac strepitu occurrit Aloysius. Eo solennes Ecclesiæ adiurationes adhibente, sedatur. Audit deinceps placidè reliquum catechismi: susceptoque baptismo, nunquam postea vel ipsa, vel duo fratres eidem antea vexationi obnoxij, vllà sunt molestià lacesiti. Vfluquin deinde, vbi tum Regia erat, Capralis, & Froës concessere. Hic Ecclesiam atrox procella corripuit, quæ tum ceterorum eximiam; tum planè memorabilem adolescentis, atque ad eò pueri constantiam palàm fecit. Regina Bungensis, quam Iezabelem vocamus, frater, nomine Cicatondonus, opibus, & ditione potens, orbitati solatium, adoptauerat puerum nomine Cicatondonus, Meacensem origine, & nobilitate Cungiūm (Hi sunt intimi Dayris admistri) ijs abundantem tum corporis, tum animi ornamentis; vt quod deerat caritatis ab naturæ necessitudine, id pueri indoles egregia, suauitas morum, profectus in Iaponica humanitate satis superque compensaret. Itaque etiam Rex,

Rex, ac Regina vnam è filiabus destinant ei vxotem. Ipsemet Cicatondonus, vbi Meaco Vsquin puerum aduexit, ad audiendam christianam catechesim ad Ecclesiam duxit: quocumque id animo fecerit: nam nunquam admodum Christianis rebus fauit, dignus planè Iezabele germanus. At Cicatora cum statim catechesim admodum probasset; euénit, vt sermone hominum passim celebrante, quod supra narrauimus, eiec-tum à Ioanne Goro dæmonem, hoc factus ad Cicatoræ aures perueniret, quod Ioannes ei Magister erat. Quam rem cum ægrè puer crederet, ipsum lamabuxum acceffijt, qui, vt iam catechumenus, dedit libenter gloriam Deo, remque totam sanctè confirmauit. Tum Cicatora dixit omnino velle se ex ea religione esse, quam complexi homines tantum supra dæmonum vires pollerent. Id vbi Iezabeli pernotuit; en furor, en pugnae. Non minùs Cicatondonus obfistere. Habebant puerum velut in custodia, & diligenter à congressu Patrum arcebant: cum ille ingeminaret se cognita veritati non posse obliuisci: sincerent fieri Christianum, tum conijcerent quas vellet in tenebras, vel Meacum redire ad suos permitterent. Denique, vt ab sancto deijciant consilio, procul ab vsu Christianorum summovent extra Regnum Bungenfè: quanquam non fuit Satanæ ministrorum, quam seruorum Christi maior industria: & illuc, licet omnia septa essent, Patrum litera, ad solandum rabidos inter lupos relictum Christi Agnum, penetrarunt. Post aliquot menses, cum putaretur iam voluntas nouæ religionis euanuisse; reuocatur Vsquinum, & recipitur honorificentissimo Principum occurfu, què minùs prisca cogitationibus vacaret animus. Illi tamen prima curarum fuit, furtim Caprale adito, flagitare baptismum. Accessit ad incendendam cupiditatem nocturnus in eius cubiculo fragor. Audiebantur vehementes ictus lapidum incussorum: nullo (quamuis diligenter inquireretur) auctore vnquam inuenio. Quæ terriculamenta post baptismum penitus euanescere. Vnà cum tribus Nobilibus adolescentibus suis familiaribus in peruigilio Sancti Marci Euangelistæ caelesti vnda conspersus est, nomine sibi delecto Simonis, quod id nomen caracteribus expressum Sinarum, quos elegantissimè figurabat, significaret, eum qui docetur à Magistro. Post baptismum multa locutus pietatem summam spirantia; addidit vnum modò restare sibi ad cumulum votorum, vt intra quadragesimum diem tolleretur è vita, priusquam calitus indutum animo suo nitorem labes culpæ cuiuspiam sedaret. Paucos post dies rure, quo domestici animi causa abduxerant, densam inter pluuiam pedes reuertit in Vrbem, vt diuinis rebus interesset Dominico die: interfuitque supinis, ac iunctis assidue manibus, & flexis genibus, specie Christianis veteranis letissima. Nondum sacrarum ceremoniarum rationem perceperat: tamen cuncta sibi videri sancta, & diuina profitebatur: & inuidere se ijs, quibus pro suo arbitratu, & palam facultas esset Ecclesiam frequentandi: nam ipsi captanda erant tempora. Cuius demum & seruitutis, & damni impatiens, vltro sibi precat orium sertum è collo suspendit, vnde Cicatondonus intelligeret iam esse Christianum, & semel causa decideretur. Cicatondonus, re cognita, ira æstuans, cum per internuncium vetuisset Ecclesiam adire: arctius cum Regina coniurat: atque vnum primò, mox & alterum ex ijs, qui cum Simone baptismum susceperant, quod per eos nonnulla haberet cum Patribus literarum commercia, eiecit: vitæ se parcere affirmans, quod essent adolentes. Summoit dein etiam tertium nomine Fabianum, vno tantum puero relicto Meacensi, quem item eandem ob causam tandem exterminauit. Ita spoliatus fidorum comitum solatio, legendâ Sancti Sebastiani vitâ, quam Iaponicè versam Patres summisserant, crebrisque precibus sustentabat se Christi athleta, assiduas inter, & acerrimas ministrorum Satanæ impressiones. Primi quique & astutissimi Procerum etiam atque etiam monere, agnosceret suas opes, ac spes: ipsum ab Rege primum, aut alterum esse, delectum filiarum Regis sponsum, Cicatondoni filium, & heredem: habere duodecim, aut quindecim hominum millia sub suis signis in bello, ad octoginta aureorum millium vectigal: præterea ingenij dotes præstantissimas, quibus expectationem de se amplissi-

200 Cicatondonus Iezabelis frater ducit ad catechismum audiendum adoptiuum filium Cicatoram.

201 Cicatora catechismum approbat.

202 Christianam religionem se proficere velle declarat.

203 Iezabel, & Cicatondonus se opponunt.

204 Cicatora in sententia permanset.

205 Ammandatur à Regeuo Bungenfè.

206 Partes eius constantiam per litteras louent.

207 Vsquin iterum reuocatur.

208 Baptismum flagrat terriculamentis impulsus.

209 Baptizatus cum tribus alijs Nobilibus Simonis nomen accipit.

210 Cupri dissolui & esse cum Christo antequam Baptismi gratiam amittat.

211 Eius pietas in Templis, ac rebus diuinis.

212 Palam se Christianum profiteatur peccatorum sertum è collo suspendens.

213 Cicatondoni, ac Reginae in illum furor.

214
Familiarium
commercio pri-
uatur.

amplissimam Iaponiæ vniuersæ concitarit. Videret igitur, ne non ea solum tam

215
Sacrorum libe-
rorum lectio-
ne se consolatur.

ampla, sed etiam vitam in exitum offerret. Quibus ille respondebat, se, generum esse Regis, & filium Cicatondoni, immensum habere censum, & quemlibet ma-

216
Proces ma-
la ei suggerunt
consilia

gnum bellatorum numerum, præ Christiana fide nihil facere: maiores ibi the-
sauros, illustriora decora possidere. Sinerent Christianum esse; cuncta ea reci-

217
Ad Proceres
sapientes, con-
stanterque res-
ponderet.

perent: quin velut mancipium suo arbitratu vexarent: iam se, cum baptismum susceperat, ad ista omnia salutis suæ, & Dei gloriæ causâ perpetiendam animum confirmasse. Ergo, cum aliæ non procederent viæ, Cicatondonus de christianis Sa-

218
Cicatondonus
Capralem ag-
greditur ad ex-
pugnandam Si-
monis constan-
tiam.

cerdotibus, ex Bonziana leuitate iudicans, Patrem Capralem statuit attentare. Verbis non inhumanis nunciat tria. Primum, Cicatoram suum filium, qui ante susceperat christianam religionem in potestate patris obsequenter fuisset, postea multis in rebus contumacem sese præbere. Quare dolere se, quod Capralem eum initiaisset. Deinde, cum suus filius tam illustris esset persona, indignum esse adeo frequentare Ecclesiam, & globulos pendentes ab collo ferre. Postremò cum in Regno Bungeno, ceterisque terris suæ ditionis multa essent Camium, & Foto-

219
Caprales re-
sponso.

quium templa, & sacra; si Christianus foret Cicator; ea euersum iri. Quare se etiam, atque etiam orare, & obsecrare Patrem, vt omnino illum à christiana re-

ligione reuocet: ac de cetero certus sit Cicatondonum christianis rebus non fau-
curum minus, quam fauere Cicator, si Christianus perseveraret. Res-

spondit Caprales Cicatoram ab ipsomet Cicatondono ad Ecclesiam primum ad-
ductum, vt christianam disciplinam cognosceret. Quare de nemine queri posse, quod baptismus ei impertitus sit, ad quem ipsemet voluerat præparari. Nec contumaciam in schola Christi doceri, sed obedientiam. Ad hæc Meacens in Regno Cungios, & Voiacatas esse Christianos, nihilo Cicator dignitate infe-

riores, & ipsum filium Regis Bungensis Sebastianum, voluntate Patris summa, initiatum esse. At in Europa, cui comparata Iaponia pusilla erat Insula, potentissimos Reges Christianos esse, quorum summum decus esset frequentare Tem-
pla, ad venerandum vnicum mundi Procreatorem, ac Saluatorem, & opem ab eo suppliciter exposcendam. Globulos ab collo pendulos ferre, nullâ christia-

nis lege præceptum. Quare posse Cicatoram abstinere. Si ad Templum veniret; nunquam inde, nisi consilia optima reportaturum. Regni Bungeni Dijs non ad-
modum ex proximo imminere cladem, quam timerent: nec vtrumque eueniret quicquam inde pertimescendum, cum ante oculos vniuersæ Iaponiæ versaretur Nobunanga, quamuis non Christianus, tam felix Imperator, tam acer Camium ac Fotoquium euersor. Demum Cicatondonum non satis intelligere quam sim-

220
Cicatondonus
promissa, ac
minas intonat.

plex, ac pura sit Dei lex: qui putaret eius prædicatores adde turpiter præuari-
cari debere, vt suaderent deserendum, quod amplectendum, vel cum periculo vitæ docent. Itaque quamuis non solum quotquot in Iaponia Socij sint, sed Ecclesiæ per eos instituendæ omnes perichitarentur; nunquam consilium tam

221
Reluctat Ca-
pralis constanti
animo.

perfidum, tam impium ex eorum ore proditurum. Ad hæc Cicatondonus pri-
mum ingentia promissa ostentat: tum grauissimas intonat minas, easdemque Regina aggranat, nunquam credentes fore, vt constantia christiana tanto inter-

uallo Bonzianam transcenderet. Sed cognouerunt longè aliam esse virtutem, quam Sanctus Spiritus deuota sibi pectora ex alto induit, atque eam, quæ de terra, seu tartaro nascitur, adumbrata, fluxa, inanis. Responsum est apertè, & grauitè, nec spem vllam posse cum rebus, quæ sperantur in cælo, comparari, nec Christi discipulos consueisse minas hominum pertimescere, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Si armata manu in Ecclesiam ir-

rumpere, vt pauculos peregrinos, qui rectam salutis viam errantibus populis monstraturi ex alio mundo aduenerant, enecarent; inuenturos cunctos non ar-
mis ad repugnandum instructos, sed precibus, & diuina fiducia communitos: paratioribus ad excipienda vulnera, quam esset futurus miles ad inferenda. Rex interim aberat, cum Principe filio, ad nouem millia passuum venationi intentus, initioque turbarum noluerat suam imponere auctoritatem, sperans Cicatondo-
ni impetum per sese casurum. Tantùm inuaserat nunciari sibi quem causa pro-

gressum

gressum haberet. Itaque admonitus à Caprali quid comminatus Cicatondonus esset, utque de ea re nihil caperet molestiæ, quod summam felicitatem pro catholica fide mori Patres existimarent; respondit: Non esse cum Cicatondono rationibus agendum sublimibus, & magni ponderis: sat esse dicere baptismum non esse rem eiusmodi, quæ semel suscepta posset rejici: nec debere Patres in se recipere Cicatoram ei obediturum. Nam quicquid is faceret, nunquam ita satisfacturum, quin plurimas inueniret Cicatondonus querelarum causas. Ceterum bono essent animo, vitas ipsorum, & Ecclesiam sibi curæ esse. Christi inter hæc simplex tyrunculus penè circumuenitur fraude hominis multæ apud eum auctoritatis: qui spoliatum omni auxilio, consilioque adolescentem his verbis aggreditur. Cicatondono patri tuo hæc certa stat sententia, hodie, vel cras irruere in Ecclesiam, & igni, ac ferro delere omnia. Hic Patres magistri tui haud dubiè maectabuntur. Itaque tuâ causâ ipsi peribunt, Templum euerteretur, Christiani de medio tollentur, perturbabitur regnum, tuus Pater in tumultu fortè simul peribit, aliæque calamitates imminet, quæ te singulæ emollire deberent. Alloquutus ego sum Patres: dixi id tibi consilij esse, ductâ Regis filiâ, eam ad christianam legem pellicere, & in Regno Bugeno multas excitare Ecclesias. Quare renunciant Patres, fas esse tibi tantisper dissimulare, ac religione in conscientia abdito retentâ, tantum malum imagine obsequij auertere, tantæque spei feruire. Hac machina optimus adolescens vehementissimè conuassatus, neminem mortalium habens, quem posset consulere, alto plenus mærore abdidit se in conclaue, & totum diem perseuerauit lacrimans, miserè curis distractus: nunc ambigens an vera narraret internunciis, quidque saluo officio liceret exequi, nunc impendentem Patribus, & Christianis calamitatem formidans. Demum respondit se parenti Cicatondono nequaquam aduersaturum. Hac etulga ta voce internunciis, ne si fraus, quam adhibuerat, veniret in lucem, præsens fœdè redargueretur; vrbe statim exiuit. Interim celebrari pro victoria ab Ethnicis simplex adolescentis dictum. Regina, eiusque domus, & impiorum turba omni exultare lætitia, ac triumphare. Nec minor ex altera parte Capralem pupugit dolor, pertimescentem ne ea re Christianorum sacrorum existimatio euiliceret. At grauissimè Simon indoluit, ubi se tam fraudulentè circumuentum cognouit, edoctusque est quidm eo rerum articulo dissimulandum non esset: sique duo illi Sacerdotes christiani morerentur; optimè cum ijs actum iri, ac loco eorum magno numero successuros ex India. Itaque confestim Cicatondono significat, quod promiserat ei se non aduersaturum; sic acciperet, salua christiana religione. Ceterum quamuis cuncta Iaponiæ regna uerterentur in tenebras; nunquam in suo corde legis diuinæ lucem obscuratum iri. Eodèmq; tempore, sagacitate virili vsus, viam inuenit, qua filium Regis Sebastianum alloqueretur: qui miseratus adolescentem, squalore, & macie ob ærumnas confectum, recepit se ita causæ eius affuturum; ut si ille, eiiceretur, comitem se exilij adderet. Cùm repentè dira fama manat, actum de rebus christianis. Cicatondonum supremis irritatum Simonis uocibus magnam armatorum manum immittere ad Patrum necem, ac Templi, domusque euerfionem. Narrauitque postea Sebastianus datum duobus Nobilibus propriè negotium, ut Capralem necarent: duodecim militibus, ut Fratrem Joannem in frustra conciderent: quod is, eum Iaponius esset, causa, & fomes constantiæ Cicatore habetur: ad eum confirmandum vel occultè penetrans, vel literas furtim transmittens. Ceteræ multitudi- ni alij promiscuè trucidandi domestici, Templumque, ac domus diruenda destinata erant. Hac fama vulgata, Patres ad inuocationes Sanctorum confugere, ad ieiunia, preces, sacrificia: & huc conferre omnia, ut Deus id ageret, quod gloriæ suæ conuenientissimum esset, ac robur Simoni inspiraret. Gestientibus lætitia Bonzijs, & passim Ethnicis, Christiani, ob excellentem martyrij opinionem, ad Templum concurrere: nusquam tristitiam, nusquam hesitationem, aut metum; sed in omnium ore, oculisque christianam fortitudinem, & gaudium cæleste uidisses. In magna multitudine, quæ conuenerat, varij fiebant

222

Bongi Rex de his certior à Caprali factus sapienter respondet.

223

Paruelus Simon, ac simplex uasre circumuenitur.

224

Nutat puerulus consilij inops.

225

Cicatondono se non aduersaturum respondet.

226

Ethnici illum expugnatum canunt.

227

Capralem astus percellit.

228

Simon deceptum se dolere.

229

suum responsum explicat ac temperat.

230

A Sebastiano Regis filio auxilium implorat.

231

Cicatondonus in Patres, ac Christianos furtit.

232

Martyrium expectantes Christiani ad Ecclesiam confugiunt.

cir-

233
Nouis vestibus
oroantur.

234
Ab Ecclesia se
retrahere recu-
lant.

235
Christianus iu-
uenis martyrii
o. casionem a-
mittere recu-
tant.

236
Eius vxor, ali-
æque mulieres
martyrium re-
fugere nolunt.

237
Noctu nobi-
les mulieres
ad Ecclesiam
accedunt spe
martyrii.

238
Rex Iezabelis
repudium mi-
nator, nisi i
Christianorum
persecutione de-
sistat.

239
Capralis mor-
ti se, ac suos pa-
ratos offert pro
publica quiete.

240
Regis ad eum
responsum.

circuli, nec nisi de contestanda fide, de Triumpho Martyrum, de felicitate ater-
na sermones. Quin, ad clarius sui gaudij documentum, venerant vestimentis no-
uis ornati. Iubente Caprali abscedere, ne quis suspicaretur arma comparari ad
repellendam vim; responderunt Nobiles: Si Rex iuberet mori; absque mora obla-
turos ferro ceruices. Sed cum hanc impiam vim per summam iniuriam molire-
tur Cicatondonus nihilo ipsis nobilitate superior; se intelligere ipsi Regi gratum
facturos, si vim vi conarentur repellere. Itaque se adesse ad subeundam glorio-
sam mortem, verum certando paratos, & gladios proferunt; quos tectos attule-
rant. Patres ubi præmunire se precibus, & generali confessione; legunt è sa-
crario calices, reliquiarias thecas argenteas, & reliquam pretiosam Ecclesiæ su-
pellectilem, duabusque inclusa capsulis, christianum iuuenem rogant domi
suz afferret, vt post mortem Patrum Vsqvianorum Patri Ioanni Baptistæ Fu-
narij degenti traderet. Hic respondit sibi eam custodiam nefas excipere, quod
statuisset pro defendenda Ecclesia mori: sed rogaturum vxorem, vt ipsa conser-
uaret. Hæc, audita re, penè cum stomacho: Id enimvero nouum planè est,
inquit, Patres hac nocte expectare martyrium, teque gaudere tam beati finis
consortem esse, ac mihi suadere, vt martyrii expers ad argenti custodiam domi
sedeam. Reuertere in Ecclesiam, iam ipsa quoque adero. Erant domi fermè
mulieres decem christiana: has vir, & vxor singillatim rogant, vt velint capsu-
las afferuare: sed singula respondere, cum sua Domina, ceterisque Christianis
martyrium subituras. Itum ad alios, idem respondent: vt demum oportuerit
ad hominem Ethnicum, cetera minime malum, transmittere. Ethnici domici-
lio Patrum vicini, nudatis suis domibus, translatis in tutiora rebus, ne eas quo-
que, tanquam contagio, vel prædator, vel ignis inuaderet; ipsi secta ferè Fo-
quexi; hostes diuine legis terribili, armis luccincti auidè opperiebantur pri-
mas motus scintillas veteri explendo furori. Nocte intempesta dum Christiani
in Templo ad omnes auras intenti excubant, Ecclesiæ fores pulsantur: & ecce
nobiles femina: aderant honesto cum comitatu, quoniam illic ipsarum viri mar-
tyrii causa vigilabant, se quoque venisse tam gloriosæ palmæ consortes futuras.
Quarum vna, quod parentes Ethnicos lateret, in contiguam Christianæ domum
rupto pariete transferat: nec potuere persuaderi, vt remigrarent domum. Ipsius
Cicatondoni propinquus Christianus vnicum filiolum fermè septennem, post-
quam blanditijs, & gremio fouens consopiuerat, collocauit in lectulo, & propo-
rauit in Templum. Nocte insomni exacta, ubi illuxit, Patres diuino sacrificio,
& cohortatione solatos dimittunt. Sed illi, si fortè dilata esset in lucem cades,
non in sua recta, sed ad proximos quisque amicos, & cognatos digrediuntur pro-
tinus accursuri: ac nocte insequenti eodem feruore reuertuntur in Templum:
quæ nihilo minore martyrii spe traducta; præsertim quod Regina nunciari iuf-
serat dilatam eo die cladem, si fortè animum Patres inducerent Cicatoram ad
officium adhortari. Sed placuit Deo sacrificia illa fidelis populi incuruenta susci-
pere. Rex quo progressa Iezabelis importunitas esset edoctus, ferid christianam
causam capessuit, palàm denuncians mulierem prorsus intolerandam, nisi
abstereretur maiorum metu malorum, se eodem momento repudiatum. Et
sanè nihil hac tanta in tempestate admirabilius fuit, quàm Regis animum ca-
lumniarum atrocitate, & multitudine in christiana causa nihil intepuisse. Qui
cum Pater Capralis, exposita vitæ christianæ formâ, legisque diuinæ præceptis,
quidque Patribus in Iaponia propositum esset, docuisset, non per ipsos excita-
tam turbam; ex qua totum regnum in discrimen veniret, quod inimici iactabant,
sed per Cicatondonum: Neque æquum fuisse ab diuine legis iniuria peti eius
impotentia medicinam. Quanquam si procella remissura esset Patrum nece,
paratas ipsi haberent ceruices. Rex in hunc modum excepit. Non solum septem
ac viginti annis experimentum vitæ vestræ feci, quamque pacem, & caritatem
christiana lex doceat, sed initio nauigationis Lusitanum hominem nactus, qui
per occasionem curandi Regis Amanguicani mei fratris è sclopeti vulnere, me-
cum tres annos fuit, ex eo dissimulanter Lusitanicas, & Indicas res volui co-
gno.

gnoscere, & super omnia Religiosorum mores. Deinde quod certius ex illo, alijque Lusitanis audita explorarem, certum mihi hominem in Indiam, qui redijt Christianus, ac retulit quæ Lusitani narrarent, inferiora esse vero. Regnorum clades satis noui vndè oriantur. Potentium iniuriæ, qui quæ iniqua sunt, contra fas tueri obstant animos, tumultus cient omnes, ac seditiones, eoque gratum est, quod me Cicatondoni factorum admonuisti. In Dei tuendis Templis mea dignitas agitur: quod si non impendio, at iussu extructa sunt meo. Cicatora quoque mei patrocinijs est: quodque res facilius componatur, statim illi filiam despondebo. In summa bono este animo. Nam si quæ in alienis Prouincijs contra vestros sunt iniuriæ; pro meis duco: vos, quos complexos sinu teneo, profectò nemo prius quam me lædet. Videbatur inclinata tempestas, cum rursus propè violentius incitatur. Sebastianus tenèri non potuit, quin grauius apud Cicatondonum expoſtularer: quando iam ipse esset Christianus, ita pugnare eum ne Cicatora legem eandem profiteretur; quid esset aliud, quam suum, Regisque factum condemnare? Cùm sibi ipse Patres tanquam magistros adſciuerit, & Templum tanquam scholam frequentet, ijs necem, huic excidium moliri, quid aliud esse, quam sibi ignominiam irrogare, bellum indicere? Postremò quod necem familiaribus ipsius interminatus erat Cicatondonus, si quis ad Simonem literas ferret, similiter se eius domesticos accepturum. His verbis non grauius Cicatondonus, quam Regina Iezabel foror eius exarsit. Iam Sebastianum nequaquam pro filio sibi fore dictitans; & facto agmine, vnà cum alijs primis è Regno, de integro Regem vtrumque, ac magis iuniorem aggrediuntur. Ne parui momenti ducerent rem: sibi cognitum coniurare clanculum Christianos, Sebastiano, & Cicatorâ ducibus. Si iam nunc tam pauci numero hæc auderent; quid fore mox aucto numero, corroboratis viribus, audaciâ confirmatâ? Aspicerent Icoxorum facinora, qui deiectis è folijs Regibus, quorum erant imperio subiecti, homine Bonzio sibi præposito, iam tertium, aut quartum annum contra Nobunangam bellum gererent. Mature igitur execrandam sectam exciderent stirpitis, antequam in regni exitium inualesceret. Quibus calumnijs feruentibus, & Matre apud filium, totque alijs necessitudine summa coniunctis, eas inuidiosissimè exaggerantibus, Bonziorum vniuersâ natione, etiam populo contra pugnantem, quis non diuinæ tutelæ pauculos Agnos tot inter Lupos protegentis numen agnoscat? Deus igitur, qui olim dixerat: Ego pugnabo pro vobis, & vos tacebitis, Patribus iam non nisi in diuina ope sacrificijs, maceratione corporis, & precibus expoſcenda occupatis, Regis vtriusque corda contra adeò vasti, violentique torrentis impetum fixit: vt quamuis Ethnici aduersus homines tanta necessitudine coniunctos, pro Christiana Lege, & peregrinis hominibus certamen susceperent. Iunior tantum Rex, ne tam atroci in crimine secors videretur, voluit quæ de coniuratione dicebantur cognoscere, libensque cognouit Christianos in vinculo pacis, caritatisque coniunctos bello non contra Principes, sed contra vitia suscepto, conspirare ad rectè facta, studiumque virtutum. Interque diuina præcepta, in primo ex ijs, quæ pertinent ad coniungendos ritè, ac piè homines inter sese, obsequium, & obedientiam aduersus Reges, ceterosque Præfides contineri. Iam erat debellatum, cum tanquam vltima subsidia Bonziji quinque, quorum è nutu cuncta administratio regni pendebar, coniunctis animis, & consilijs ad Simonem circumueniendum tendunt. Sed cum ille per internuncium, qui significarat eos adesse, respondisset libenter se venturum in colloquium, si posset, quod petium veniebant, concedere: ceterum cum iam esset Christianus, ne in sermone vtròque aliquid minus iucundum auditu excideret; vtrique parti expedire abstinere congressu; Bonziji ante telicomicum victi abscesserunt. Exiit ex vniuerso hoc certamine gloria Dei maxima, animus ingens Christianis accessit. Eorum constantia Ethnicos multos baptismi amore succendit, quorum tres & viginti claro genere Dominica Sanctissimæ Trinitatis expiauit. Vnus item Nobilium iam antè Christianus, sed cuius deplorata habebatur salus, ad officium reuocatus, ac Sebastianus ipse vehementer

241

Noua exorta tempestas ex Sebastiani in Cicatondonum inuectiua.

242

Iezabel, & Cicatondonus magis irritantur.

243

Christianos de coniuratione contra Regem insulant.

244

Rex coniurationem inuecti-

245

Christianos contra vitia, non contra Principes coniurasse reperit.

246

Quinque Bonziji Simonem alloqui petunt.

247

Non permittantur accedere.

248

Christianorum perfecta constantia.

249

Ethnici multi baptizantur.

250
Iezabel dolens
Deo vindice, astitit.

251
Sororis eius
ades igne cremantur
Sebastiani cubiculo
inactio relicto.

252
Regis consilium
ad Christianos.

253
Felices successus
Ecclesiæ in ditione
Bartholomæi.

254
Isaphaës, miles
ra mois.

255
Balthasar Lopus
tredecim Socios
adducit.

256
Benignè excipiuntur.

257
Balthasar, &
Almeida Cangoximam
mirtuntur.

258
Necessitas Collegij,
ac Tyrocinij in Iaponia.

259
Domum Professam
in Iaponia statui
non expedit.

ter incensus. Ad hæc cum Reginam, quo tempore maximè laxis habenis Ecclesiam incurfabat, dolores corripuissent accerrimi, & vt manifesta prodebant indicia, Diabolus inuasisset, quamuis domestici studerent arcanum habere; tamen res emanauit, diuinæque vindictæ tributa est. Vti etiam incendium, quo sororis eius ades eodem tempore penitus conflagrarunt, tantum residuo cubiculo, quod Sebastianus post christianam fidem susceptam edificarat. Senior Rex vbi omnia in tranquillo constituit; monuit sapienter Patres, vt Christianorum lætitiâ temperarent; ne si insultare victis viderentur; malè obductum vlcus rescinderent. Interim in ditione Bartholomæi penitus extirpata Idololatria est; vt iam in ijs terris nulla argumenta impietatis, sed solum Tempia christiana, & frequentes Cruces cernerentur, quas populo moris erat in transitu genu posito adorare. Atque, ad firmamentum pietatis, hoc simul tempore dirus ille Bartholomæi, & Christianorum hostis Isaphaës impurum spiritum tartareis potestatibus dedit: è conuiuio, quod celebrabat, coactus repentina necessitate exurgere, ac repentiè extinctus. Bartholomæus grati animi ergo nouum Templum Omuræ, sumptu haud modico, posuit. Haud paulò maius firmamentum fidei rebus, & gaudium Christianis accessit ex aduecto ex India Sociorum auxilio, vt ijs angustijs amplissimo. Nam Balthasar Lopus ad postulanda missus auxilia, quod supra narraui, cum tredecim Socijs ab Valignano accepit, in quibus octo erant Sacerdotes, quinto Nonas Iulias Cocinocum appulit, quod in terris Arimanis Oppidum constanter in fide perstabat. Gratulatione summa Christianorum excepti immitentium se in aquas, vt osculum manui admouerent: tum puerorum, puellarumque sacra cantica modulantium occursum. Caprahs tempestate Bungeni in tempore sedata, statim accurrat: alioque alijs disponens sedibus, ipsum Balthasarem Lopium, cum Aloyso Almeida, in regnum Saxumanum Cangoximam, quò primùm olim Xauerius appulit, Regis accitu misit: quanquam, Rege à Bonzijs peruerso, nihil profectum est, nisi vt laboraretur. Petrum Ramonem tyronibus præfuturum Funaium duxit, cum socijs iunioribus, vt aliquod Collegio, ac tyrociniò exordium fieret. Ad eò per aduersa proficit Dei lex, Dei que famuli ex ipsa dæmonum, eorumque satellitum vexatione animos & robur ducunt. Porrò iam pridem summè expetebatur Collegium, ac Tyrociniò in Iaponia. Nam cum experimento constaret nonnisi post multorum annorum usum ad explicandum pro concione catechismus cum aliqua dignitate alienigenas Iaponicam linguam ediscere, & suos Iaponios prædicatores libentissimè Iaponij audirent, gensque cuiusvis capax virtutis esset, ad prouehendum opus nihil erat consultius, quàm Societati lectæ indolis Iaponios adolescentes adiungere. Hos autem tum disciplinæ religiosæ formare rudimentis, tum sacris imbuere literis oportebat: quæ fieri sine Probationis domo, Collegioque non poterant. Præterea esse domicilium oportebat, vbi recens ex Europa aduecti linguas, ritusque Iaponicos discerent, & quò festi, sparsique varijs sedibus, ad animi vires & corporis colligendas, receptum haberent. Denique vt ipsa Iaponiorum tenera ætas, quæ nullâ culturâ, summa in licentia, & vitijs fœdissimis educabatur; christianæ sanctitatis lacte imbueretur, vnâ cum literarum initijs. Quibus omnibus tam copiosi auxiliij leuamento aliquod exordium factum. Omnium verò Iaponiæ Orarum, in quibus tum Christiani versabantur, ob patrocinium, ac potentiam Regis Bungi, Funaium opportunissima sedes est visa, quam sedem in eo Regno Societas primam habuerat. Iusserat Pater Generalis considerari, num domus quoque Professorum statui posset: sed nullo modo ei locum in præsentia esse existimatum est: maximè ob gentis paupertatem. Nam Principes, si paucos è potentissimis demas, ditione vniuersa distributa in populares, hisque operas Dominis quotidianas, militiamque præstantibus, vix è vestigialibus colligunt, quod ad sustinendam dignitatem, neque id admodum abundè satis sit. Itaque non solum suis impendijs necesse erat victitare Patres; sed ferè etiam excitare Ecclesias, sacram supellestem, & quæcunque forent vsui comparare, & insuper, qui ea curarent, mercede conducere: quod pecunia

Almey;

Almeydę efficiebant, cuius parte certos reditus in eam rem coëmerant in India, partem adhuc negotio exercebant. Quod quanquam cuperent Patres deserere; tamen quia nulla præterea erat via eius Ecclesię initia sustentandi, & negotium nullas habebat fordes: ac Mercatores, qui norant, quàm sancto operi ea pecunia inferuiret, non modò nihil offendeantur, sed libenter iuuantur; ali-quandiu retentum est. Nec solùm Euangelici præcones indè alebantur, & diuino cultui necessaria parabantur; sed etiam multos ad fidem eleemosynę allieiebant: & ipsum Bartholomæum inter difficultates bellicas sustentant. Quæ pietas sic perstringebat plerorumque oculos; vt alij non crederent etiam longinquis oris, tot per discrimina nauigare homines in Iaponiam, vt suã ibi impensã victitarent: sed vel fame pulsos, ac rebus ad vitam tuendam necessarijs in solo patrio destitutos: vel certè eam speciem abstinentiæ non fore perpetuam; sed tanquam escam adhiberi, dum se penitus insinuarent; ut postea eum inualuisent, ipsos Iaponios spoliarent. Ita mendicitatis Euangelicę lucem nondum sustinere poterat Iaponum acies, præsertim in Ximo, ubi præcipuum Christianorum, & Patrum corpus. Nam Meacensis Ecclesię maior erat splendor. Sed cuncta illic aded turbulenta bellis; vt nihil certum, ac stabile moliri posses. Felicissimè tamen hoc anno progressa Religio. Inuit celebritas Templi nuper in Vrbe ipsa Meaco extructi: inuit fauor eximius Nobunangæ. Itaque non solùm alię sacrę ædes cœptæ magnificentiores, altera in arce Sangæ; altera in Vocaiamã; sed etiam multæ staturæ Cruces, & iuxta Meacum circiter passuum millibus tribus ædes Sancto Michaëli Archangelo erecta: quem Organtinus, ad expugnandos Iaponiæ Diabolos, sibi ducem assumperat. Baptismi verò nunquam antè ijs in oris habiti splendore, ac numero candidatorum celebriores. In ditone Sangadoni amplius duo millia capitum, nullo reliquo Ethnico, expiata. Item nullus reliquus Ethnicus factus est Vocaiamã; ubi centum supra mille abluti. Tacazouqui amplius quater mille, alij alibi. In singulis arcibus Christianorum celebrata insigni cerimonia diuina mysteria. Sangæ die Ascensionis Domini, Tacacucqui die Pentecostes, Vocai die Corporis Christi, Vocaiamã die Assumptæ Virginis concursu maximo, non Christianorum modò sed etiam Ethnicorum, & in singulis hisce Ecclesijs noua erecta Crux: Præfatiq; arcium vniuersæ multitudini epulum dedere. Mirum quantum gaudebat Organtinus Cruces erigere, dicens sentire se quodammodo fugam Dæmonum ad earum conspectum. Idcirco etiam gaudebat ubi populos è conuentibus pijs dimitteret, sat grandi Cruce manu suscepta, ter, & quater eis benedicere, magna signa figurando.

Hoc statu Iaponiæ, inter Abassinos magnum illud Aethiopię, & Societatis lumen Andreas Ouedus extinctus est. Cùm calculi dolore, unde & consumptus; cruciaretur acerrimè, vsquè eò, vt quidam inuisentium miserati, ipsam præoptandam mortem dicerent; Ne, inquit, ita loquimini filij: nam equidem, si hoc in Dei seruitium cederet, gauderem vel annos triginta sic viuere. Litera Sociorum de eius excessu, haud dubiè cum magna rerum magnarum iactura periere. Premonenses Christiani nimia quadam, sed condonanda simplicibus, & dolentibus comparatione, in literis ad Proregem Indię publicè datis, Sancto Paulo æquiparant: & adiiciunt nunquam eum destitisse dictis, & factis perpetrare miracula. Hinc potest intelligi quantus cunctos luctus oppresserit. Haacus Barnagazius ad finestum nuncium percussisse frontem sibi manu dicitur cum gemitu clamans: Occidit Patriarcha: omnes occidimus. Et sanè non dubitabant Abassini sanctitate eius regiones illas sustineri. Certè anno post, Barnagazius contra Regem, à quo rebellarat, pugnans occisus est. Ad sepulchrum viri Dei non solùm venerationis, sed etiam beneficiorum impetrandorum causã, continuò etiam Schismatici itare cœperunt, thusque, triticum, & alia dona offerre: ablatum ex eo puluerem, vel epotum cum aqua, vel laborantibus membris impositum, mirè salutarem sibi, atque aded frugibus, & armentis suis experientes, Abassinus, nomine Xaxa, idem medendi peritus, cùm vlcere in ili-

260
Almeyda permissus est mercaturam facere ad inbleuandas Ecclesię res.

261
Quid sentiant Iapones de Europæis ad illos accedentibus.

262
Christiane rei felices successus.

263
Sangadoni, & Vocaiamã omnes baptizati: alibi multi.

264
Cruces publicè eriguntur, Dæmonesque fugantur.

265
Andreas Ouedi mores, & laudes.

266
Eius in summis doloribus tolerantia.

267
Populi de cœlesti assumptio.

268
Isaachi Barnagazij dictum ad eius obitum.

269
Ad eius sepulchrum etiam Schismatici confugiunt.

- 270 bus graui periclitaretur, quod fiebat curatione atrocius, auditam sibi vocem in
Græue vlcus ex eius sepulchri puluere lanatur. somnis iuratus asseruit: Quid fatigaris medicamenta frustra conquirens? Ad Patriarchæ tumulum: inde puluerem lege, aquâ mollitum obline, persanaberis: cumque paruisset; terno oblitu vlcus obductum. Eodem modo puellæ, cui apostema pedem putrefaciebat, reddita valetudo: & parturientibus, puluere in aqua epoto, feliciter expediti partus. Nec Hæretici pauci, quod magis mirandum est, eâ miraculorum vi incitati, fidem catholicam dicuntur amplexi. Itaque tumulus Patriarchæ non solum viri sancti monumentum; sed etiam diuinorum fons beneficiorum est: Quin etiam in controuersijs ara sanctissima: nam in grauib; disceptationibus, qui iusurandum exigunt; ad tumulum Patriarchæ iuratos deducunt: idque grauissimum habent iusurandum: & exempla in pœterantium vindictam commemorant. In pluuiæ quoque inopia, cum ad Patriarchæ sepulchrum Hæretici orassent, polliciti se fidem, quam ille docebat, si votis annueret amplexuros; eo ipso die largus imber effusus est. Nec verò tanta sanctitatis opinio viri merita, si ex vero æstimentur, transcendit. Inde vsque ab inita Societate æquabili tenore ad virtutem eximiam contendit. Vñ prorsus vini sibi interdixerat, sed repetere ab Ignatio est iussus. Ceterum optatum illi Aethiopicus Patriarchatus arumnarum prouentum tulit. Cibo utebatur è seminibus quibusdam subamaris, nonnisi infimæ, ac tenuissimæ plebi vsitato. Et est, qui quatuor annis apud eum versatus, nunquam carnibus eo tempore vidisse vescentem confirmat: vt facile sit intelligere omnino abstinuisse. Quod si quid vnquam apponeretur minimè ingratum gustauit; ipsemet, quò illecebram omnem exingueret, saporem de industria confundebat. Nec raro sacrarum literarum pabulo intentus, apposita iam mensâ, escas patiebatur fugere, ac perdi. Quin ita memorant solitum in diuinorum librorum studio attentionem figere; vt interdum ingressis domum pueris, ac lusitantibus, & si quid inuenissent, auferentibus sub oculis eius; Pater nunquam sentiret. Itaque non immeritò ab Catholicis iuxta, & Schismaticis Eremi priscis cultoribus comparari solebat: cum tamen etiam pastorales virtutes in ipso admirabiles elucerent. Erga pauperes misericordia fuit tanta; vt ad duorum iter dierum pedes circumiret maxima inter pericula (nam fuit inter alia, vt ab ferocibus Elephantis propè conficeretur) emendicatò, ab Hæreticis quoque ipsis corrogans, quod suos in pauperes distribueret. Quicquid verò nanciscebatur, præire amans precantium verecundiam; statim distribuebat: nihil sibi reponens, sed arctè simul ac latè victitans in diem. In puellæ orphanæ dotem mulam suam dedit: cumque grauius sæuiret fames, ac cetera tradidisset omnia; vnicum bouem, quo Pagos inuisens ad sacrum instrumentum deferendum utebatur (namque boues per ea loca pro iumentis adhibent) occidi iussit, & diuidi pauperibus. Et interrogantibus, cur occideret bouem, qui postridie erat vsui futurus; respondit: Hodiernæ necessitati occurramus, cras Deus prouidebit. Et idem sub tempus Monachus Abassinus vltro adiens Barnagatum, commendansque Patriarcham, quem sanctum appellabat, & cuius causa eas Deus terras protegeret; impulit, vt ad releuandam inopiam aliquantum ei vestium, & multos boues dono mitteret. At Patriarcha, more veteri vsus sanctissimorum hominum, ne sacris quidem parcebat vestimentis, si pauperum egestas premeret, diuinæ parens voci, quâ misericordiam se, quàm sacrificium malle bonitas summa testatur. Ex qua cura corporum pronum est intelligere quo studio animas procuraret. Fertur homini Hæretico non indocto, plagis grauissimè olentibus cooperto, complures dies inservuisse, in ministerijs etiam infimis: sic, vt ab vtroque & corporis, & animi morbo admiratione caritatis hominem liberarit. Quàm constanter catholicam Religionem professus, tutatusque sit apud Reges Abassinos, quam ob rem super alias injurias exilium tulit; suo dictum est loco. Nec dubium erat, ipsimet profitentibus Abassinis, tantum eius disputationibus, scriptisque voluminibus, ac præcipuè exemplo vitæ profectum; vt nisi deterreret vel rerum, vel vitæ amittendæ metus; populi passim, quod tam sanctus vir docebat, sine mora comple-

xuri essent. Denique quamvis per Pontificem liceret ad oras transire meliores; maluit inrer tot arumnas, periculaque, vitam sibi interdum manu quærens persequere, ne relinquere paucas illas Christi oculos sine pastore. Et tamen Patriarchæ titulum, vel tot ornatum miseris semper cupijt exuere, non otij amore, sed vt quemcunque Pontifex suffecisset, ei in sancta humilitate fidele ministerium exhiberet. In miraculis, quæ Fremoneses, vt supra retuli, in literis ad Indiæ Proregem restati sunt, quandiu vixit, nunquam cessasse & dictis patriare, ac factis: quæque alij deinde distinctiùs enarrarunt, illud celeberrimum fuit. Cùm tanta vis locustarum irruisset, vt arborum rami præ pondere incuruarentur, & cunctis desperatio incessisset, miserima strage impendente satis, & quidam Abassinorum suos vellent accire Monachos, qui execrationibus abigerent; Patriarcha conuocato in Templum populo, supplicationem instituit ad Crucem iuxta positam. Ecce autem postmodum vniuersa illa multitudo reperta est ipsis in arboribus, in quibus confederant, arida, & exanimis, ne vnâ quidem superstitie. Nec semel postea eandem pestem vel extinxit, vel ab finibus Catholicorum abegit. Quin ferunt Hæreticos finitimos interdum conquestos, quod ipsorum in terras exitum immitteret: quos cùm audisset Monachus, acriter increpitos, quod Viro sancto malè dicerent; veniam petiit ab eo misit: & illi maioris mali metu protinus paruere. Certum est multos pueros ab eo, recitato Euangelio, valetudini restitutos. Homo Schismaticus filium grauius laborantem captato tempore, dum Patriarcha sacrum faceret, delatum in Templum, in solo iuxta altare deposuit, sperans Sancti Antistitis promeritis conualiturum: & pariter, cum sine missa, puero mala valetudo decessit. Xaxa (cuius ante memini) de se testatur, cùm ab Turcis captus ad Mahometismum adigeretur, se pileolum, quod gestabat in capite, ad Patriarcham misisse, monumentum ut pro se preces faceret, ac subinde noctu fugisse: & quanquam nandi imperitum, sinum maris transisse feliciter, ac rediisse ad Patriarcham. Afer natione Abassinus sanctè asseuerat, sibi adhuc hæretico quinque & triginta dierum viam absentem visum in quiete Patriarcham, & Patrem Emmanuelem Ferdinandum, cùm videretur sibi è sacro calice bibere, quem Patriarcha porrigebat: duobusque post annis, cùm mercaturæ causâ in eum locum venisset, vbi Patres erant; statim ex figura, quæ menti infederat, in somni animaduersionem venisse, & ad fidem catholicam conuersum. Vni Lusitanorum filiolus erat cæcus, ac cetero corpore pessimè affectus: itaque & suam, & filij calamitatem miserati parentes, ad Patriarchæ preces confugiunt, vt filio vel valetudinem ab Deo impetret, vel, si ita expediat, calamitatis finem. Deus clementissimus non quod optatius parentibus, sed quod puero opportunius perégit, non breuem vitam, sed æternam largitus. Vbi ad finem sacrificij venit, quod ob eam rem sanctus Præsul obtulit, infantulum vita reliquit: & conuersâ ad lacrimas Matre, vt mos est feminarum, Maritus: Quid est, inquit, quod ploras? nonne id petiuimus à Patriarcha, vt alterum è duobus vel valetudinem, vel finem calamitatis impetraret? En voti compotes facti sumus. Multa etiam narratur prædicta ab eo diuinitus. Inter cetera, cùm Rex Claudius, qui Atnasqued nominatur contra Turcas expeditionem pararet, monitos à Patriarcha Lusitanos, ne in eam expeditionem irent. Nam neque Imperatorem, neque ipsos, si proficiscerentur, euasuros: quod planè euénit. Cùm verò Adamante Sagedo victo venerunt Patres in Turcarum potestatem: prædixit, vti item euénit, nihil passuros. Diximus alibi de Pagi Fremonæ prænunciata incolunitate: sed singula persequi non vacat. Deum, etiam postquam terris excessit, suos Abassinos curare, tum de sepulchri puluere narrata, tum alia, quæ ad se confugientibus beneficia impertit, testantur. Ipsummet sibi apparuisse clausis custodiæ foribus Abassinus, nomine Bailu Gorguis, affirmavit, cùm captus à Turcis, & stipiti insigendus ei se commendasset, & manu apprehensa dixisset: Bailu Gorguis ne formida mortem, non enim moriëris: eo dicto euauisse ab oculis: seque postmodum, præter spem, liber-

281

Ad meliorem transire Ecclesiam renuit.

282

Patriarchæ titulum quærit deponere.

283

Miracula dicta, ac facta operantur.

284

Locustarum magnam vim supplicatione extirpant.

285

Pueri ad Euangelij lectionem sanati.

286

Captum à Turcis libertati restituit.

287

Virus apparet absentem hæretico, qui propterea conuertitur.

288

Cæco, & malè affecto puero impetrat id, quod ei secundum parentum petitionem expedit.

289

Furam claudem Lusitanis prædicat.

290

Alia prædictio.

291

Apparet post mortem in vinculis detento, & liberandum prædicat.

292
Quando mor-
taus.

libertate donatum. Obijt Sanctus Patriarcha Mense Septembri : diem, ob interceptas, vti supra dixi, literas, non reperi. Annum circiter quintum & vigesimum agebat cum in Societatem Anno millesimo quingentesimo quadragessimoprimo adscriptus est, & octo post annos quatuor vota Gandiæ professus. Eius obitu, Patriarchatus ad Melchiorum Carnerum Nicenum Episcopum labebatur, qui iussu Pij Quinti in Machao Sinarum insula Sinica, & Iaponica Ecclesiæ præerat. Sed iam Gregorius Tertiusdecimus prouiderat, vt in ijs, quæ ad sacrum tribunal pertinent, in auxilium pusillæ Ecclesiæ residentis in Aethiopia, tota Patriarchæ potestas ad eum transferretur, qui de Societate Socijs ibi præfesset : is erat Pater Emmanuel Ferdinandus : qui cum Dambæ esset, quo tempore mortuus est Fremonæ Patriarcha, anno insequenti Regem, qui in Tigarim contra Turcas, & Bernagatium venit, comitatus, post victoriam Regis Fremonæ substituit. Hic ille, & Franciscus Lopius, & Antonius Ferdinandus,

293
P. Ioseph Ancie-
ta Brasiliæ Pro-
uincialis renun-
ciatur.

qui soli restabant, mutuo sibi solatio, ac lenamento, nullos tulere yberiores, quam patientiæ fructus. Quam verò sanctitatis famam reliquit Patriarcha Ouiedus in Aethiopia decedens ; hæc iam in Brasilia Patrem Iosephum Ancietam celebrabat. Paulò ante, Parris Generalis iussu, Collegio Bayensi Rector præpositus, dum longâ epistolâ onus, honoremque enixè deprecatus bonam immunitatem expectat, literas accipit, quibus absque tergiversatione iussu Prouincialatum suscipere. Itaque necessitati paruit. Ignatius Tolosa, cui successit, tyronibus instituendis, explanandisque conscientiæ questionibus, in Collegio Bayensi præfectus est. Totâ Prouinciâ nihil maioris lucri per id tempus, quam constantia in tuenda libertate Brasiliorum, & sustinenda patienter eam ob rem

294
Episcopus Bayæ
Patrum tole-
rantiam publice
prædicat.

inuidiæ mole, & obreccationibus hominum exterorum, est factum. Admiratus eam constantiam Episcopus palàm in Vrbe Bayæ pro concione commendauit : conuersoque ad Patres sermone, & solatus, insuper confirmauit, ne vnquam ab suscepto patrocinio terrore vllò desisterent. Bini Sacerdotes, ac Laici ingenti multitudini barbarorum ad oram maritimam descendendum occurrerunt. Ad Illarum præfecturam iter intenderant. Quibus Patres per ardua, per aquosa, per omni cultu, & comætu deserta loca ærumnas perpessi maximas, tanquam missum Cælo Numen, adiuuere. Multis vel infantibus, vel grandibus natu passim pereuntibus (fame autem plerique cadebant) cælesti lauacro succurrere. Multos etiam à certa morte curâ, conquistisque, & distributis cibarijs liberarunt. Nec multò post iterum duo occurrere cum aliquanto farinæ mandiocanæ, quod è piorum liberalitate corrogarant. Quæ vbi cœpta distribui, tum necessitas cognita miserorum. Auide arripiabant simul ac vorabant : ac si cui quid imprudenter excideret : circa positi cum impetu deiecti terram certatim scalpebant vnguibus, si quod possent granum præripere. Itaque cum satis lenandæ calamitati delata esca non esset, ad curandos morientium animos deriuanda fuit cura. Infantes supra ducentos, grandiores centum & viginti, in vltimo vitæ habitu, vitæ pepererunt æternæ. Nec deinde in progressu itineris grauissimos famis, ac sitis cruciatus ipsi effugerunt, sed magis tamen angor animi consciebat : cum vbique spectarent hominum cadavera vel in fluminibus mersorum præ virium tenuitate, vel sub arboribus, ad quas syluestrium fructuum causa accesserant. Vnicum erant solatium apertissima subinde diuinæ erga electos prouidentiæ documenta, quæ miro modo vitam hominibus prorogabat quoad baptismo abluerentur, & gressus Patrum nil tale cogitantium sæpè per errores ad quempiam moribundum agebat : qui statim vt pro tempore institutus notam immortalitatis acceperat, nexu corporis soluebatur. Res Collegij Fluminis Ianuarij triennio propè proximo neutiquam consueto cum fructu, neque apud Lusitanos, neque apud indigenas processere. Nam cum is, qui præerat ei Regioni, nihil magis curaret, quam quemadmodum benè nummatus Europam repeteret ; quâ iure, quâ iniuriâ mancipare, vendere, expoliare Brasilos aggressus ; Patres quoque, quia conatibus eius obsta-

295
Nostorum in
miseris iuuandis
labores.

296
In mortis arti-
culo baptizati
multi.

libertate donatum. Obijt Sanctus Patriarcha Mense Septembri : diem, ob interceptas, vti supra dixi, literas, non reperi. Annum circiter quintum & vigesimum agebat cum in Societatem Anno millesimo quingentesimo quadragessimoprimo adscriptus est, & octo post annos quatuor vota Gandiæ professus. Eius obitu, Patriarchatus ad Melchiorum Carnerum Nicenum Episcopum labebatur, qui iussu Pij Quinti in Machao Sinarum insula Sinica, & Iaponica Ecclesiæ præerat. Sed iam Gregorius Tertiusdecimus prouiderat, vt in ijs, quæ ad sacrum tribunal pertinent, in auxilium pusillæ Ecclesiæ residentis in Aethiopia, tota Patriarchæ potestas ad eum transferretur, qui de Societate Socijs ibi præfesset : is erat Pater Emmanuel Ferdinandus : qui cum Dambæ esset, quo tempore mortuus est Fremonæ Patriarcha, anno insequenti Regem, qui in Tigarim contra Turcas, & Bernagatium venit, comitatus, post victoriam Regis Fremonæ substituit. Hic ille, & Franciscus Lopius, & Antonius Ferdinandus,

297
Collegium Flu-
minis Ianuarij
soltos fructus
per triennium
non dedit.

qui soli restabant, mutuo sibi solatio, ac lenamento, nullos tulere yberiores, quam patientiæ fructus. Quam verò sanctitatis famam reliquit Patriarcha Ouiedus in Aethiopia decedens ; hæc iam in Brasilia Patrem Iosephum Ancietam celebrabat. Paulò ante, Parris Generalis iussu, Collegio Bayensi Rector præpositus, dum longâ epistolâ onus, honoremque enixè deprecatus bonam immunitatem expectat, literas accipit, quibus absque tergiversatione iussu Prouincialatum suscipere. Itaque necessitati paruit. Ignatius Tolosa, cui successit, tyronibus instituendis, explanandisque conscientiæ questionibus, in Collegio Bayensi præfectus est. Totâ Prouinciâ nihil maioris lucri per id tempus, quam constantia in tuenda libertate Brasiliorum, & sustinenda patienter eam ob rem inuidiæ mole, & obreccationibus hominum exterorum, est factum. Admiratus eam constantiam Episcopus palàm in Vrbe Bayæ pro concione commendauit : conuersoque ad Patres sermone, & solatus, insuper confirmauit, ne vnquam ab suscepto patrocinio terrore vllò desisterent. Bini Sacerdotes, ac Laici ingenti multitudini barbarorum ad oram maritimam descendendum occurrerunt. Ad Illarum præfecturam iter intenderant. Quibus Patres per ardua, per aquosa, per omni cultu, & comætu deserta loca ærumnas perpessi maximas, tanquam missum Cælo Numen, adiuuere. Multis vel infantibus, vel grandibus natu passim pereuntibus (fame autem plerique cadebant) cælesti lauacro succurrere. Multos etiam à certa morte curâ, conquistisque, & distributis cibarijs liberarunt. Nec multò post iterum duo occurrere cum aliquanto farinæ mandiocanæ, quod è piorum liberalitate corrogarant. Quæ vbi cœpta distribui, tum necessitas cognita miserorum. Auide arripiabant simul ac vorabant : ac si cui quid imprudenter excideret : circa positi cum impetu deiecti terram certatim scalpebant vnguibus, si quod possent granum præripere. Itaque cum satis lenandæ calamitati delata esca non esset, ad curandos morientium animos deriuanda fuit cura. Infantes supra ducentos, grandiores centum & viginti, in vltimo vitæ habitu, vitæ pepererunt æternæ. Nec deinde in progressu itineris grauissimos famis, ac sitis cruciatus ipsi effugerunt, sed magis tamen angor animi consciebat : cum vbique spectarent hominum cadavera vel in fluminibus mersorum præ virium tenuitate, vel sub arboribus, ad quas syluestrium fructuum causa accesserant. Vnicum erant solatium apertissima subinde diuinæ erga electos prouidentiæ documenta, quæ miro modo vitam hominibus prorogabat quoad baptismo abluerentur, & gressus Patrum nil tale cogitantium sæpè per errores ad quempiam moribundum agebat : qui statim vt pro tempore institutus notam immortalitatis acceperat, nexu corporis soluebatur. Res Collegij Fluminis Ianuarij triennio propè proximo neutiquam consueto cum fructu, neque apud Lusitanos, neque apud indigenas processere. Nam cum is, qui præerat ei Regioni, nihil magis curaret, quam quemadmodum benè nummatus Europam repeteret ; quâ iure, quâ iniuriâ mancipare, vendere, expoliare Brasilos aggressus ; Patres quoque, quia conatibus eius obsta-

obstant, acerbè arripuit. Indè nec apparere in Templo ipse, neque Nobilium quisquam eius exemplo. Propagatio quoque fidei multò lentior, deterritis seruitutis metu Brasilijs. Ad hæc conflata Patribus infamia, tanquam Dei verbum, & sacramentum non ritè tractarent: sed è suggestu certas personas describerent, & arcanum confessionis vulgarent. Quarum rerum cum vellet Præses conficere tabulas; ad calumniam confirmandam non solum interrogauit, quos libuit, sed ipsemet, testibus repugnantibus, quæ libuit Scribæ dictauit. Respirauit tamen res noui Prætoris aduentu: ac præcipuè administratoris eius Urbis: qui, cognitis calumnijs falsorum libellorum, quoniam aliter non poterat, anathemate intentato, eos Præsidi abeundi eripuit. Ceterum ita feruebant aduersi rumores, præsertim in Vrbe Sancti Saluatoris contra Societatem, defendendæ libertatis Brasiliorum causâ; vt Patres consultare serid cæperint, vtrum expediret quatuor Pagorum curam in Episcopum, & Prætorem transferre, & Brasilijs per excursionum modum iuuare: quod insequenti anno, cum missæ Romam in vtramque partem sententiæ sunt, fusiùs referetur.

Hoc anno primùm Congregatio prouincialis in Collegio Mexicano habitata est. Quatuor interfuere numero Petrus Sancius Prouincialis, & Petrus Dias quatuor votorum professi, quot ea tempestate Prouincia numerabat: Alphonsus Camargus, & Petrus Morales Consiliarij Prouincialis. Nam nullum adhuc erat propriè Collegium, vndè essent conuocandi Rectores. Sed qui debebant Pascuari Residentiæ, qui Guaxacæ Missionis nomine versabantur, nondum perlatis ab Generali literis, quibus ea in Collegia admittebat. De legendo Procuratore non consularunt: rati, quia vnicus erat Petrus Dias quatuor votorum professus, ante eum neminem legi fas esse. Id modò deliberarunt, esset ne quod professionem eius legitimè impediret: quod vbi visum est nihil esse; tum ad cetera progressi, præcipuè de Religionè promouenda egère, ac propter multiplices fructus Collegiorum ad iuuentutis educationem, quæ iam quatuor numero instituta erant, visum est postulandum à Patre Generali, vt fineret nonnullorum ex ijs curam suscipi interiore, ad Collegij Germanici, quod Romæ est, modum. Nam cum adhuc nonnisi regerentur per externos; sperati fructus pars non modica intercedebat. Simul postulandum existimarunt ab eo; siquæ ille probaret, etiam ab Rege, vt fineret excitari Collegia ad institutionem puero- rum indigenarum. Primùm vt periculum fieret, num ex ea quoque gente possent formari, qui deinde administri Ecclesiæ, ac ceterorum magistri essent: spes enim erat id posse fieri, vt est diuina gratia nullis alligata nationibus, & vis ab tènere arate educationis permagna: ac præter Ecclesiæ ministros possent educari Patres familias, qui humanitatis cultum, politioresque mores in barbarie illa inducerent. Postremò etiam nonnulli, qui medendi artem ediscerent, ad suorum gentilium leuamentum omni ope in morbo carentium. Itaque lues anno superiore exorta octingenta iam numero millia Mexicanorum toto in Regno absumperat, magnis alicubi solitudinibus factis, ingenti etiam regionum vectigalium detrimento. Amisit Peruuensis Prouincia Patrem Ioannem Zunigam Limani Collegij Rectorem, virum & domesticorum, & externorum consensu cumulata virtutis, nec dubiè illibato pudicitia flore insignem. Præmatura in puero & prudentia, ac religio effloruit, eoque receptus in Societatem Anno millesimo quingentesimo sexagesimoprimo, nondum ætatis quintumdecimum egressus. Integerrimum animum pulcherrimis exornare virtutum omnium coloribus institit, non magis ad annos, quàm ad sanctimoniam addens. Mirà sese tractabat duritiâ mitissimus alioqui erga alios, & suauissimus. Meditatione rerum cælestium, & studio orandi apprimè deditus, vndè liquidissimis voluptatibus complebatur. Quadraginta, quibus ægrotauit, diebus Limæ in omnibus Monasterijs sacrificia, preces, flagellationes, aliaque magni amoris argumenta ad impetrandam ei valetudinem sine intermissione vlturpata. Tantum ei cognita virtus publicæ benevolentia conciliarat. Tantum in vna illius vita si-

tuna

298
Calumniæ in
Patres.299
Prima Congre-
gatio Prouincia-
lis in Collegio
Mexicano in
qua quatuor
tantum fuerunt
conuocati.300
Acta Congre-
gationis.301
Eiusdem postu-
lata.302
Pestis grassatio.303
Io. Zuniga
Collegij Lima-
ni Rectoris &c
mors, & lau-
des.

304
Ad eius funus
accursus.

305
Camacio mori-
enti Christus
Dominus glo-
riosus apparet.

306
Lusitanæ res.

307
Sebastianus Rex
S. Pelagii Tem-
plum Societati
concedit.

308
Tum Eremito-
rium à Lapa.

tum communis boni omnes rebantur. Inuist iacentem Prorex ipse. Die Purificationis Deiparæ, vti habuerat in votis, hora ante lucem, Deo spiritum reddidit. Cuncta Religiosorum familia Limæ degentium, & insuper Clerus sponte sua funeri adfuerit. Nono indè anno Pater Ioannes Sebastianus, vir sue cultu religionis, siue prudentia laude memorandus, quo primùm die Limensis Collegij creatus est Rector, extractum è sepulchro Zunigæ caput in suo cubiculo collocauit: & præsidium sibi, & incitamentum: vt qui eius virtutes à primis norat annis condiscipulus, & contubernalis, dum vnà Compluti literis operam darent. Idem sub tempus, quo Zaniga obiit, cum Arequipam Prouincialis venisset, eius comes Camacius apoplexia correptus sexto post die decessit. Dimidiâ ante mortem horâ Christus Dominus conspiciendum se ei corporis oculis præbuit magna fulgens gloria: quo è conspectu Frater mira voluptate recreatus testificans se ingenti cum læticia, & consolatione vitam relinquere, supremum spiritum efflauit.

Ad res Lusitanas huius, & superioris anni quod attinet; quoniam suo loco nihil afferre potuimus, defectu literarum, vt diximus; hæc extra ordinem Prouinciarum, non tamen extra propositum vniuersalis historiæ adijcere operæ pretium duximus quiddam vnum, quod ne fas sit posteritati subtrahere: & dum hæc ipsa, quibus illud atrexi, excuderentur, seriùs, quàm inopportuniùs allatum est. Id fuit donum memorabile Sebastiani Regis, qui Paræciale Sancti Pelagij Templum Regij patronatus in Oppido Caria Diocæseos Lamecensis situm, Societati concessit, & Gregorij Tertijdecimi auctoritate, vnà cum prouentu, ac iure vniuerso, nominandique præsertim Vicarij potestate, antiquis Collegij Conimbricensis facultatibus, notum & beneficentia suæ, & nostri subsidij adiumentum adiungendum curauit. Cuius beneficentiæ securitati, ne quâ interuerti posset; abundè prouisum etiam postea est auctoritate, sapientia, suffragio inelytæ Rotæ Romanæ, proponente Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino Verospio. Eiusdem etiam muneris vi, nobilis accessit appendix eidem Templo implicitum Eremitorium, à Lapa vulgò appellant: in quo sacra Virgini Beatissima colitur ædes, toto Regno venerabilis: quippè quâ nulla celebrior & peregrinorum multitudine, & religione frequentior in Lusitania visitur, ob crebra inuitamenta insignium miraculorum, quæ in eo Deiparæ Magnæ Sacratio, eadè apud Filium deprecante, ac sequestra patrantur. Quare plurimam anni partem Patres Societatis aliquot illic commorantur, non sine ingenti animarum fructu, confluente vndique, velut ad salutis suæ perfugium, cælique in terris sanctuarium, magno numero conuenarum, vt in eo præterita vitæ peccata confessione deponant, atque æternitati se præparent.

